

**SPORTMENLİK DAVRANIŞININ SEÇİLMİŞ DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLERE GÖRE OKUL SPOR KULÜPLERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KEREM YILDIZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
TEMMUZ - 2022**

**SPORTMENLİK DAVRANIŞININ SEÇİLMİŞ DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLERE GÖRE OKUL SPOR KULÜPLERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KEREM YILDIZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. Hüseyin GÜMÜŞ**

**MERSİN
TEMMUZ - 2022**

ÖZET

SPORTMENLİK DAVRANIŞININ SEÇİLMİŞ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE OKUL SPOR KULÜPLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Araştırma, sportmenlik davranışının seçili demografik değişkenlere göre okul spor kulüpleri bağlamında incelenmesidir. Betimsel araştırma yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmada, Araştırmanın evrenini, Gaziantep ilinde ortaöğretim okullarında öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır olup, araştırmanın örneklemini ise 2021/2022 güz eğitim öğretim döneminde Gaziantep ilinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinden kolayda örnekleme yolu ile seçilen tahmini 824 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Sportmenlik Davranışı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Dağılımın normalliği test edildikten sonra öğrencilerin demografik özelliklerini ortaya koymak için betimsel istatistikler; sportmenlik davranışı ölçek puanlarının seçilmiş değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere parametrik testler uygulanmıştır (T testi ve One-way Anova). Araştırma sonucunda öğrencilerin sportmenlik davranışına sahip oldukları demografik değişkenlerden ise yalnızca cinsiyet ve spor branşlarının sportmenlik davranışı üzerinde anlamlı bir değişikliğe neden olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sportmenlik, Ortaöğretim, Fair Play, Okul Spor Kulüpleri, Beden Eğitimi ve Spor

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin GÜMÜŞ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF SPORTSMANING BEHAVIOR ACCORDING TO SELECTED DEMOGRAPHIC VARIABLES IN THE CONTEXT OF SCHOOL SPORTS CLUBS

The research is the examination of sportsmanship behavior in the context of school sports clubs according to selected demographic variables. In the research carried out within the framework of the descriptive research approach, the population of the research consists of students studying in secondary schools in Gaziantep, and the sample of the research consists of an estimated 824 students selected by easy sampling from high school students studying in Gaziantep in the 2021/2022 fall academic year. Sportsmanship Behavior Scale and Personal Information Form were used as data collection tools. In order to determine whether the data obtained in the analysis of the data showed a normal distribution, the kurtosis and skewness values were checked. After testing the normality of the distribution, descriptive statistics to reveal the demographic characteristics of the students; Parametric tests were used to determine whether sportsmanship behavior scale scores differ according to selected variables (T test and One-way Anova). As a result of the research, it was observed that only gender and sports branches caused a significant change on the sportsmanship behavior of the students.

Keywords: Sportsmanship, High School, Fair Play, School Sports Clubs, Physical Education and Sports

Advisor: Associate Professor Hüseyin GÜMÜŞ, Institute of Educational Sciences, Department of Physical Education and Sports, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitim sürecim boyunca her türlü desteği sunan, bilgi ve birikimleriyle bana yol göstererek tez çalışmamı tamamlamamı sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Hüseyin GÜMÜŞ'e teşekkürlerimi sunarım.

Lisansüstü eğitimimde her açıdan ilgi ve alakasını esirgemeyen, tez çalışmam ile her aşamada bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan Doç. Dr. Mustafa Can KOÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Okul idareciliği yaptığım kurumda çalışmama yardımcı olmak adına tüm esnekliği gösteren İlçe Milli Eğitim Müdürüm Halil Kendirci, Şube Müdürlerimiz Ramazan Can ve Mustafa BOZGEYİK'e katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak her zaman desteğini hissettiğim bu aşamaya gelmemde büyük pay sahibi olan eşim Yasemin YILDIZ ve sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
KISALTMALAR ve SİMGELER	vii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI	7
2.1. Okul Sporları	7
2.1.1. Beden Eğitimi ve Spor	7
2.1.2. Spor Kulüpleri	9
2.1.3. Beden Eğitiminin Gelişim Üzerindeki Etkileri	10
2.1.4. Okul Sporlarının Önemi	11
2.1.5. Okul Sporları Üzerine Çalışmalar	13
2.2. Sporda Güdülenme	15
2.2.2. İçsel Güdülenme	17
2.2.3. Güdülenmeme	18
2.3. Sportmenlik	18
2.3.1. Sportmenlik Psikolojisi	20
2.3.2. Fair-Play Kavramı	20
2.3.3. Beden Eğitimi ve Sporun Sportmenlik Davranışına Etkisi	22
2.3.3.1. Spor Kulüplerinin Sportmenlik Üzerine Etkileri	24
2.3.3.2. Sportmenlik Davranışı Gelişiminde Demografik Özelliklerin Etkileri	25
2.4. Sportmenlik Dışı Davranışlar	29
3. MATERYAL ve YÖNTEM	32
3.1. Araştırma Modeli	32
3.2. Araştırma Problemi ve Hipotezler	32
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	33
3.3.1. Evren	33
3.3.2. Örneklem	33
3.4. Araştırmada Kullanılacak Veri Toplama Araçları	33
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	33
3.4.2. Sportmenlik Davranışı Örneği	33
3.5. Verilerin Analizi	34
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	35
4.1. Kişisel Bilgi Formu Bulguları	36
4.2. Kural Davranışları Ölçeği Bulguları	37
4.3. Kasti Davranışlar Ölçeği Bulguları	37
4.4. Rakip Davranışları Ölçeği Bulguları	38
4.5. Oyuna Bakış Ölçeği Bulguları	38
4.6. Sportmenlik Davranışı Ölçeği Bulguları	38
4.7. Anket Ölçeği Toplam Bulguları	39
5. TARTIŞMA VE YORUM	46
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	49
KAYNAKLAR	51
EKLER	60
ÖZGEÇMİŞ	63

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1.Farklı lise türlerinde uygulanan beden eğitimi ve spor dersi ders saatleri	8
Tablo 4.1.Ölçek Verilerinin Basıklık-Çarpıklık Analizi	35
Tablo 4.2.Ölçek Verileri Normallik Analizi	35
Tablo 4.3.Kişisel Bilgi Bulguları	36
Tablo 4.4.Sportmenlikte Kural Davranışları Frekans Tablosu	37
Tablo 4.5.Sportmenlikte Kasti Davranışlar Frekans Tablosu	37
Tablo 4.6.Sportmenlikte Rakip Davranışları Frekans Tablosu	38
Tablo 4.7.Sportmenlikte Oyuna Bakış Davranışları Frekans Tablosu	38
Tablo 4.8.Sportmenlik Davranışları Frekans Tablosu	39
Tablo 4.9.Toplam Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	39
Tablo 4.10.Kural Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	40
Tablo 4.11.Kasti Davranış Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	40
Tablo 4.12.Rakip Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	40
Tablo 4.13.Oyuna Bakış Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	40
Tablo 4.14.Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	41
Tablo 4.15.Toplam Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması	41
Tablo 4.16.Kural Davranışı Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması	41
Tablo 4.17.Kasti Davranışlar Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 4.18.Rakip Davranışları Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 4.19.Oyuna Bakış Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 4.20.Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 4.21.Bağımsız Örneklemeler İçin Tek-Faktörlü Varyans Analizi Tablosu (Spor Branşı-Sportmenlik)	43
Tablo 4.22.Ortaöğretim Türü Gruplarına İlişkin İstatistikler	43
Tablo 4.23.Bağımsız Örneklemeler İçin Tek-Faktörlü Varyans Analizi Tablosu (Ortaöğretim Türü-Sportmenlik)	43
Tablo 4.24.Çoklu Karşılaştırma Tukey Testi Sonuçları	43
Tablo 4.25.Yaş Gruplarına İlişkin İstatistikler	44
Tablo 4.26.Bağımsız Örneklemeler İçin Tek-Faktörlü Varyans Analizi Tablosu (Yaş Grubu-Sportmenlik)	44
Tablo 4.27.Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Lisans Sahipliği Durumuna Göre Karşılaştırılması	45

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Spor Kulüplerinin Fonksiyonları	10
Şekil 2.2. Spora katılımı etkileyen faktörler ve aralarındaki ilişki	16
Şekil 2.3. Fair-play kavramı şematik gösterimi ve bileşenleri	22

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
SPÖ	Sportmenlik Davranışı Ölçeği
TDK	Türk Dil Kurumu
BEDSDÖ	Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği
PDS	Pozitif Davranış Sergileme
NDK	Negatif Davranıştan Kaçınma
TMOK	Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi

1. GİRİŞ

Toplumumuzda, saldırganca ve şiddet içerikli eylemlerin özellikle son zamanlarda artış gösterdiği görülmektedir. Rutin Gündelik yaşamımız içerisinde saldırganca ve şiddet içerikli davranışlar zaman ve mekan fark etmeksizin karşımızda belirebilecek bir yaşantı oluşturmaya başlamıştır. Bilhassa iletişim sistemlerinin saldırgan ve şiddet içerikli davranışları destekleyici tutum ve yaklaşımları, şiddet içerikli eylemlerin hızlı bir şekilde artış göstermesini sağlamakta. Şiddet barındıran davranışlardaki bu yükseliş ise; kişilerin, süreç içerisinde bu yaşantıyı benimseme ve normalleştirerek olumlu karşılımlarına ortam hazırlamaktadır. Bu neticede de şiddet ve türevleri hayatımız içerisinde bulunmaya devam etmektedir. (Gökbüzoğlu, 2008). Şiddet, insanoğlunda mevcut olan saldırgan eylemlerin, gerginlik ve öfke durumlarının açığa çıkması ile yüz ifadesinden ağızdan çıkan kelimeye kadar ve ya canlıların tamamına zarar verici eylem biçimi şeklinde tanımlanabilmektedir (Ağlamaz, 2006). Saldırganlık ise yıpratma, bezdirme ve ya kötülük hedefiyle bir kişiye doğrudan araç kullanarak ya da kullanmayarak eylem içerisinde bulunma, kişinin kendi davranışları ve düşüncelerini zor kullanarak karşısındaki kişiye benimsetme girişimi olarak tanımlanmakta (Türk Dil Kurumu [TDK], 1983:1008).

İnsanın yaşantısını bir çok açıdan etkileyen saldırganlık çoğunlukla kızgınlık ile açığa çıkar, fakat gerçekte kızgınlık, saldırganlığın belirtileri ve ya başı çeken durum değildir ve saldırganlığın oluşması için kızgınlığın yaşanması da gerekmemektedir. Bu duruma rağmen kızgınlık saldırgan eylemler için çok hassas bir tetikleyicidir. Bilhassa da tetikleyicilerin çok olduğu durumlarda kızgınlık bireyin oto kontrolünü engelleyici bir duygudur (Taylor, Novaco, Gillmer ve Tharne, 2002). İnsanoğlunu başka canlılardan ayırmaya yarayan en önemli husus bilişsel süreçleri eylemlerine yansıtarak değerler bütünü oluşturması ve bunu diğer bireylerle paylaşabilmesidir. Spor insanoğlunun doğalında yapmış olduğu hareketlerden yola çıkarak var edilen ve kurallar oluşturularak değer sahibi durumuna taşınan bilim olarak açıklanmakta (Cengiz ve Taşmektepligil, 2016). Spor kişilere kendi yeteneklerini ayrıca başka bireylerin de yeteneklerini tanımayı belletmenin haricinde yardımlaşma, mağlubiyeti kabullenmeyi, eşit şartlarda rekabet etmeyi, zaman kullanımı öğretmesi gibi pek çok kazanım sağlamakta. Bunun için spor, kişileri muasır eğitim sisteminin mühim bir aracı olarak yaşama hazırlamayı deflemiştir (Efe ve Yıldırım 2012). Kişilerin hayatlarında okul yaşantısı içerisinde ortaöğretim sürecinin ayrı bir konumu bulunmaktadır. Zira kişiler ortaöğretim sürecinde; gelişimsel açıdan çocukluk döneminden gençlik dönemine geçilen erinlik ve bir sonraki aşama olan ergenlik dönemini geçirmekte. Bu süreçte kişiler; psikolojik ve fiziksel açıdan değişimler ve gelişimler göstermekteyken, benlik gelişimleri öne çıkmakta, kendilerini ifade etme arzuları artmakta ve toplumsal kabul, bir gruba ve topluluğa ait olma istekleri artış göstermektedir. Bu gelişim

seyrinde kişilerde meydana gelen değişimler ve gelişimler ötürü bir çok davranış sorunları, öfke, saldırganlık ve şiddet barındıran aksi eylemler ortaya çıkabilmektedir. (Acet, 2006).

Okullarda, bilhassa ortaöğretim seviyesinde ortaya çıkan saldırganlık ve şiddet eylemlerinin başka ülkelerde görüldüğü üzere ülkemizde de son zamanlarda artış gösterdiği görülmektedir. (Durmuş ve Gürkan, 2005:253). Ülkemizde okullardaki saldırganlık ve şiddet olaylarının boyutlarını göz önüne çıkarmaya çalışan bir çok araştırma gerçekleştirilmiştir. 2006 Mayıs ayı sonunda yapılan medya taraması sonucunda 15 ayda okullarımızda gerçekleşen şiddet olaylarında on dört öğrenci ölmüş, yüz dört öğrenci, üç öğretmen ise yaralanmıştır. (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2006:10). Eğitim kişinin davranışlarında şahsi yaşantısı aracılığıyla, kasıtlı olarak istedik yönde değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1994). Bu yönden bakılacak olursa eğitim ile kişinin yani toplumun daha ahlaklı bir görüntüye ulaşması sağlanmaktadır. Türkiye’de 18.108.860 öğrenci örgün eğitim kapsamındadır. (Millî Eğitim İstatistikleri, 2019). İçinde bulunduğumuz zamanda okullar, çocukların ve gençlerin meslek yaşantılarında önlerine çıkabilecek sorunlarla baş edebilecek bilgi ve yeterlilikle donatmayla kalmayan, bunun üzerinde sayılan hedefler doğrultusunda öğrencilerin en duyarlı oldukları dönemlerde, öğrencilere uygun davranış ve alışkanlık kazandırma kurumlar olma özelliğine sahiptir. Öğrenciler demokratik, insancıl, paylaşmayı seven ve yardım sever olmanın bilincini okullarda öğrenirler (Orhun, 1992). Eğitimin bütünlüğünün içinde özel bir yere sahip olan ayrıca tamamlayıcı rol görevini yerine getiren beden eğitimi ve spor kanısı, eğitimin özel ve genel amaçları fiziksel etkinlikler aracılığıyla kazandırmaktadır. Çağımızda beden eğitimi ve spor, genç neslin temel kaynağı olan bireyin duygusal, sosyal, fiziksel ve bilişsel gelişimi amaçlayan ve eğitimin tamamlayıcısı konumunda olduğu gibi ayrılmaz bir parçası şeklinde görülen insanın fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimini amaç edinen ve genel eğitimin tamamlayıcısı aynı zamanda ayrılmaz bir parçası olarak görülen şuurlu ve planlı faaliyetlerdir. Genç bireylerin benliklerindeki geçimsiz ve saldırganlığın ortadan kaldırılması için yetişkinlerin gündelik yaşamdaki sorunlar, yorgunluk ve monotonluğun oluşturduğu gerilimlerin giderilmesi; beden eğitimi ve spor etkinlikleriyle giderilmektedir. (Yetim, 2011).

Beden eğitimi, ve spor dersleri ile okullarda gerçekleşen spor faaliyetleri öğrencilerin yardımlaşma duygusunda gelişime, kurallar bilinci oluşturma, saygı, adalet ve paylaşım gibi değerleri içselleştirmede çok mühim bir yere sahiptir. (Kayışlıoğlu, Altinkök, Temel ve Yüksel, 2015). Öğrencilerin örgün öğretim içerisinde okul takımları içerisinde yer almaları ve gerçekleşen spor faaliyetleri sayesinde öğrencilerin ilgileri, bakış açıları ve yetenekleri şekillenmektedir (Anonim, 2019). Bu açıdan okulların beden eğitimi ve spor branş öğretmenlerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Beden eğitimi ve spor branş öğretmenleri aracılığıyla doğru anda gerçekleştirilen oyunlar, öğrencilerin bedensel gelişimlerinin yanı sıra

çevresel ve toplumsal gelişimleri açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin ilgi gösterdikleri ve katılım sağladıkları alanlara yönlendirilmesi, öğrencilerin fair play ruhunu elde etmeleri bakımından da bir fırsattır (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012, s.77)

Spor ahlakı, evrensel ahlak ilkelerinin benimsenerek spor alanlarında davranış biçimi şeklinde sergilenmesi olarak tanımlanmaktadır. Spor ahlakı, spor içerisinde hareketli ya da pasif biçimde yer alan tüm kişilerin dürüstlük, tarafsızlık, adaletli olma, saygılı olma gibi evrensel değerlerin önderliğinde eylem göstermelerini belirtmekte (Kleiber ve Roberts, 1981; Dolaşır, 2006). Kişilere bu tutumlar okullarda beden eğitimi ve spor dersleri sayesinde kazandırılmaları sağlanarak ahlaki değerleri elde etmiş bir spor nesli oluşturulabilir (Laker, 2001). Zira beden eğitimi ve spor dersleri rekabeti içerisinde bulundurmasına rağmen fair play ve denk katılımı destekleyerek öğrencilerin sorumluluk almasını, sorumluluk paylaşımı ve görev bilinci kazanmasını sağlamaktır (Siedentop, Hastie, ve Van Der Mars, 2004). Centilmenlik tanımı içerisinde; samimiyet, sabır, kendini kontrol, cesaret, güven, başkalarını aşağılamama, saygı, kibarlık, asillik, cömertlik gibi özellikler barındırır (Koç, 2013). Sportmenlik spor kuruluşlarının haricinde okullarda gerçekleştirilen faaliyetlere ve rekreasyonel faaliyetlere dair planların uygulanması ve eğitici olanaklar yoluyla da öğretilir (Arıpınar ve Donuk, 2015). Okul sporunun ahlaki ve insani genel hedefleri, öğrencilerde zihinsel, bedensel ve toplumsal sağlık şuurunun oluşturulması olarak açıklanabilir (Pehlivan ve Konukman, 2004).

Okul sporu çerçevesinde ilk defa 18. Yüzyıl sonu ve 19. Yüzyıl başlarında Birleşik Krallık'ta ortaya çıkan fair play; spora dair, yalnız sporla gerçekleşen eğitimin bir ilkesidir (Erdemli 1996). Uluslararası Fair Play Komitesine göre fair play bir sporcu grubu yani takımın ve ya bireysel bir sporcunun kazanması ya da performans düşüklüğünü önemsemeyerek gerçekleştirildiği jesttir (Ateşoğlu 1974). Fair play fikri eğitim alanında ulusal ve uluslararası kaynaklarda daha çok centilmenlik ya da sportmenlik kelimeleriyle ifade edilmektedir (Koç 2017a). Sportmenlik; oyun kuralları, etik kurallar, felsefe ve ahlak kurallarının bileşeni şeklinde görülmekte. Aslında sportmenlik için müşterek kod mevcut değilse de bazı ortak özellikler üzerinde anlaşmaya varıldığı görülmektedir (Green 1997). Spor kavramıyla ayrılmaz bir bütün olan fair play kavramı Türkiye'de eğitim, beden eğitimi ve spor, rekreasyon uygulamaları çerçevesinde ele alınmış, özellikle okul içi sportif rekreasyon programlarında fair play kavramının yer alması ve toplum içerisinde gelişimi hedeflenmiştir (Mil ve Şanlı, 2015). Sporun ruhsal ve fiziksel açıdan bireyin yaşantısına sağladığı faydalar bilinen ve kabul görmüş bir gerçektir. Kas sisteminin aktif durumda olması, bilişsel yetilerin ve zihnin açık olması, karar verme sürecinin çok kısa süre içerisinde gerçekleşmesi spor faaliyetlerinin zorunluluklarındandır. Bu niteliklerin kullanılması sporun hem fiziksel olarak hem de ruhsal olarak özelliklerinin varlığını gösterir. Spor; adaletli olma, paylaşma, rekabet, kurallara uyma, kabullenme, uyumlu olma, sorumluluk almayı kapsayan çok geniş bir kavramdır (Doğan, 2004).

Spor ve boş zaman etkinlikleri; insanların ruh sağlığını gelişiminde, kişiliğin oluşumunda ve bireyin karakteristik özelliklerinin gelişmesine katkı sağlayarak, zenginleştirerek bireyin çevresine uyumunu kolaylaştıran bir olgudur. Toplum içerisindeki kaynaşma, dayanışma adına önemli bir yere sahiptir. Bireyin yaşantısında karşısına çıkacak zorluklarla mücadele etme, stres yönetimi, risk alma, inisiyatif alma başlıklarında en önemli etkenlerden biridir. Günümüzde spor bu özelliklerinden dolayı çok yönlü faydalı faaliyetlerdir. Ortaöğretim öğrencileri, gelişim dönemleri sebebiyle ergenlik olarak tanımlanan aralığa denk gelmektedirler. İçerisinde yer aldığı topluluğa farklı açıdan bakarak; duygularını, düşüncelerini daha kuvvetli duyurma ihtiyacını hissederler. Bu husus ergenlik dönemi gençlerinde saldırgan ve şiddet barındıran eylemlerin açığa çıkmasına sebep olur. Bireyin içinde bulunduğu toplumun ya da ailesinin bu gibi davranışlara müsamaha göstermesi pekiştirici görevi görmektedir. Bu sayede ergenlik dönemi gençleri saldırgan ve şiddet içerikli eylemleri problemlerinin bir çözümü olarak görebilirler. Ergenlik dönemi bireylerin yaşamları süresince sürececek olan gelişim ve değişim grafiğinde önemli bir noktaya sahiptir. Çünkü insanın sosyalleşme, karakter, mizaç ve benzeri nitelikler bu evrede gelişim göstermekte, elde edilmekte ve bireyin devam edecek olan yaşantısında davranışlar bütünü olarak devam etmektedir. Bireyin zihinsel açıdan, fiziksel açıdan ve de duygusal açıdan gelişim göstermesine önemli katkı sağlayan spor ahlakına uygun olmayan eylemlerin öğrenilip gösterildiği bir konuma evrimleşmektedir. Bu yüzden her geçen zaman sportmenlik konusunda önem arz eden pozitif tutum ve eylemlerin önemsizleşme ve spor faaliyetlerinde ne olursa olsun kazanma düşüncesi öne çıkmıştır. Acı noktaysa bu durumun sadece profesyonel ortamda kalmayıp okul sporlarında da kendini göstermeye başlamasıdır (Yıldırım, 2005). Kazanma istek ve hırsların ortaya çıkardığı bu durum kişileri olumsuz davranışlara sevk etmektedir. Bu olumsuz davranışlar sporun bünyesinde barındırdığı saygı, barış ve sosyalleşme gibi eğitici tarafının bırakılmasına ve şiddet içerikli, rahatsızlık veren davranışların ortaya konmasına sebebiyet vermektedir (Tanrıverdi, 2012).

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan bireylerin kazanma, başarıya, saygınlık ve ait olma gibi duyguları yaşaması bu bireylerin kendi benliklerine olan güven ve saygıya pozitif yönde yardım sağlayacaktır. Spor bu yardımın elde edilmesi noktasında en etkili yolların birini oluşturmaktadır. Ancak bu kazanımların elde edilme beklentisi kişinin bir takım olumsuz yönelmelere başvurmasına sebep olabilir. Bu yönelimler sonucunda ahlaki ve de erdem gibi kavramlardan öte davranışlar göstermeye uygun olunacağı, bu davranışların önüne geçilmesinde okulların önemli olduğunu bilinmektedir. Örgün öğretim kurumlarında öğrencilerin okul başlığı altındaki düşünceleri, okulun lokasyonu, arkadaş grupları ve diğer faktörler öğrencilerin kişilik gelişimine yön vermektedir. Literatürde incelendiğinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin olumsuz olarak adlandırılan davranışlardan uzaklaşmasında aile kavramından daha çok okul kavramı üzerinde durulmakta olduğu görülmektedir. Altı yaşında

bir çocuğun eğitim öğretim hayatına başladığını varsayarsak; zorunlu eğitimin on sekiz yaşına kadar sürecek olmasından dolayı okulların vereceği eğitim öğretimin öğrencilerin benlik oluşumuna çok büyük katkı sağladığı sonucuna varılmaktadır. Günümüzde sosyal ve ahlaki değerler özellikle gençler arasında tutarlılığını kaybetmiş; bu durum çatışmalara, düzensizliğe yol açmış durumdadır. İşte bu olumsuz davranışların önüne geçilmek için sporla ilgilenmeye başlayan gençlere eğitim öğretim sürecinde spor ahlakı ve kurallarını benimsetmeli, sporun sadece kazanmak değil aynı zamanda iyi etkileşim ve kaynaşmaların olduğu bir olgu olarak özümsemelerini sağlamalıyız. Geleceğimizi oluşturacak gençlerimizi eğitim öğretim hayatlarında bu bilinçle yetiştirmeliyiz. Okullar, fair play kazanımının elde edilmesi açısından önemli bir konuma sahiptir. Zira Milli Eğitim Bakanlığının müfredat programı içerisinde yer alan beden eğitimi ve spor dersinin genel amaçlarından bir tanesinin dostça oynama, yarışma, hile ve haksızlığın karşısında olabilmidir. (Aracı, 2001). Birden fazla öğrenme alanını içinde barındıran Beden eğitimi ve spor dersi, bireylerin ahlaki açıdan ve sosyal açıdan gelişmesine katkı sağlamanın yanı sıra eğitim tarihinde de uzun bir geçmişe sahiptir (Dowling ve Kårhus, 2011). Ayrıyeten Türkiye’de örgün eğitim içerisinde 16.854.962 öğrenci (Milli Eğitim İstatistikleri, 2021) öğrenim görmektedir. Örgün öğretim içerisinde yer alan bireylerin ilerleyen yıllarda doğrudan ya da dolaylı olarak spor alanında var olacağını düşünürsek çalışmanın önemi ve değeri daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Dolayısıyla ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin okul spor kulüpleri ve beden eğitimi dersinden elde edebilecekleri kazanımlar sportmenlik anlayışının okul spor kulüpleri ilişkisine katkı sağlayıcılığı olabilir. Bütün bu bilgiler ışığında çalışmamızın amacı; sportmenlik davranışının seçili demografik değişkenlere göre okul spor kulüpleri bağlamında incelenmesidir. Alt amaç ise sportmenlik davranışının seçilmiş demografik değişkenlere göre okul spor kulüpleri bağlamında spor branşı, okul türü ve cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir.

Araştırmanın problemi “Okul spor kulüplerinde yer alan ortaöğretim öğrencilerinin seçilmiş demografik değişkenlere göre sportmenlik düzeyleri nedir?” olarak belirlenmiştir. Alt problemler ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- 1- Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark var mıdır ?
- 2- Ortaöğretim öğrencilerinin sporculuk yılına göre sportmenlik davranışları arasında fark var mıdır?
- 3- Ortaöğretim öğrencilerinin spor branşına göre sportmenlik davranışları arasında fark var mıdır?
- 4- Ortaöğretim öğrencilerinin yaşına göre sportmenlik davranışları arasında fark var mıdır?

- 5- Ortaöğretim öğrencilerinin okul türü değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark var mıdır?
- 6- Ortaöğretim öğrencilerinin lisans değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark var mıdır ?

Araştırmanın, sportmenlik davranışının seçili demografik değişkenlere göre okul spor kulüpleri bağlamında incelenmesi; literatüre konuyla ilgili daha fazla bakış açısı kazandırarak farklı çalışmalarla karşılaştırma ve yeni araştırma konuları oluşturma açısından fayda sağlayacağı düşünülmüştür.

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Okul Sporları

Okul sporları genel olarak beden eğitime dair tüm hedefleri içlerinde bulundurlar. Beden eğitimi derslerinin eğitimsel özellikleri ile sporun müsabaka özelliklerini bünyelerinde buldukları için öğrencilerin öz güvenlerinin ve öz düzenleme becerilerinin artmasını sağlamaktadırlar. Ayrıca takım ruhu ve sportmenlik davranışlarının da gelişmesine neden olan bu dersler, eğitim hayatı için oldukça önemli olmaktadır. Eğitim ve sporun bir arada yürütüldüğü okul sporları, öğrencilerin ihtiyaç ve ilgilerine göre beceri ve yeteneklerini geliştirmelerini sağlar ve onlara düzenli çalışma alışkanlığı kazandırır. Öğrenci, okuldaki spor etkinlikleri değerlerinin özümsemesi, sosyalleşme, kuralları öğrenerek sosyalleşme, özgüven geliştirme ve kötü alışkanlıklardan kaçınma açısından kendini geliştirebilme imkanı bulur. Öğrencilerin zihinsel yönden, fiziksel yönden ve vicdani açıdan uyanmaları okul sporlarının ortak amacı olarak kabul edilir. Bu ortak amaç doğrultusunda öğrencilerin iş birliği ve dayanışma becerilerini geliştirmeleri, kuralların farkında olmaları ile yardımsever olma, adaletli olma, hoşgörülü olma gibi değerleri içselleştirmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca okul sporları ile doğa, toplum ve insan arasındaki etkileşim sağlanarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi okul sporlarının önemli hedeflerinden biridir (Turan, 2020a)

2.1.1. Beden Eğitimi ve Spor

Beden eğitimi bireysel ihtiyaçlara dayalıdır. Hareket etmek en temel ihtiyaç olarak kabul edilir. Yaşamak için fiziksel aktivite gereklidir ve modern hayatın yavaş temposu bu bağlamda beden eğitimi daha da önemli kılmaktadır. Beden eğitimi, genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Tüm bedeni kapsayan bu eğitimin temel felsefesi zihin ve beden bütünlüğüdür. Fiziksel aktivite büyüme ve gelişmenin temelidir, çünkü insan vücudunun optimal gelişimi, büyük kas gruplarının dahil olduğu vücut aktivitelerine bağlıdır. Beden eğitimi, bireysel ifade ve yaratıcılık için bir fırsat sağlamaktadır. Çünkü bireyin duygularını ifade etmek için vücudunu kullanması yeni hareketler oluşturmada oldukça zengin olanaklar sunar. Beden eğitimi rekreasyonel kullanıma ve kültürel gelişime, estetik beğeni ve sanatsal üretime olanak sağlar. Beden eğitimi duygusal anlamda gelişimi, oyun ve spor ortamlarındaki etkileşimlerin duygusal salıverme ve kontrol için doğru fırsatı sunması ile katkıda bulunur. Beden eğitimi kişilik ve karakter gelişimine ise, sporda yer alan güçlü bağlar takım çalışması, grup etkileşimi özellikleriyle katkıda bulunmaktadır. Takım arkadaşlarına ve rakiplere uyum sağlamanın, sosyal uyumu sağlamada da etkili olduğu belirlenmiştir. Beden eğitimi, zindelik, sağlık ve koruyucu alışkanlıklar geliştirir. Demokratik süreçlere katkıda bulunmak için beceri geliştirme ve ruhsal gelişim için fırsatlar sunar. Oyun, eğitim potansiyeli olan içgüdüsel bir istektir ve beden

eğitiminde uygulanan oyunun dinamik doğası, bireylerin daha uygun davranışları öğrenmelerine yardımcı olmak için kullanılabilir. Beden eğitimi hedeflerine ulaşırken insan doğasında var olan hareketleri araç olarak kullandığı bilinmektedir (Kuter ve Kuter, 2012).

Spor ve beden eğitimi kavramları birbirinden ayrılmaması gereken, iç içe geçmiş olan kavramlardır. Hem beden eğitimi hem de sporun ortak amacı bireylerin ruh ve beden sağlıklarının geliştirilerek, iradelerinin güçlü kılınması, aynı zamanda da kişinin henüz keşfedilmemiş olan özelliklerinin ve yaratıcılıklarının harekete geçirilmesidir. Literatüre bakıldığında beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin toplumsallaşmaya katkısının olduğunu ve uyum problemleri yaşayan bireylerde iyileştirici etkilere sahip olduğunu öne süren pek çok çalışma bulunmaktadır. Evde ve okul hayatında yeterli düzeyde iletişim kuramayan çocuk ve gençlerin spora başlamalarının ardından arkadaş sayılarının arttığı ve sosyalleştikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda okul sporları da bireylerin zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyerek bu gelişime ivme kazandırmaktadır. Ayrıca oyun oynamak, eğlenceli fiziksel aktivitelere katılmak, dinlenmek ve rahatlamak gibi rutinler de sağlanmış olur. Öte yandan, demokratik ve bağımsız bir toplum yaratma gibi eylemleri sağlayarak eğitimin genel ve özel amaçlarına katkı sağlar (Turhan ve diğerleri 2005; Kuter ve Kuter, 2012). Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığı üniversiteye kadarki her okul kademesine beden eğitimi ve spor derslerini eklemiştir. Aşağıdaki tabloda çeşitli ortaöğretim kurumlarında alınan beden eğitimi dersleri ve süreli görülmektedir.

Tablo 2.1

Farklı lise türlerinde uygulanan beden eğitimi ve spor dersi ders saatleri (Turan, 2020a)

	Beden Eğitimi Ve Spor (Seçmeli)	Beden Eğitimi Ve Spor	Beden Eğitimi ve Spor/ Görsel Sanatlar/Müzik	Beden Eğitimi Ve Spor/Görsel Sanatlar	Beden Eğitimi ve Spor/Müzik
Fen Lisesi	2 ders saati		2 ders saati		
Anadolu Öğretmen Lisesi	2 ders saati	2 ders saati			
Sosyal Bilimler Lisesi	9. ve 12. sınıf 2 ders saati	Hazırlık sınıfında 2 ders saati	9 ve 10. Sınıflarda haftada 2 ders saati		
Anadolu Lisesi	2 ders saati	2 ders saati			
İmam Hatip Lisesi	11. ve 12. sınıflar 2 ders saati		1 ders saati		
Güzel Sanatlar Lisesi (Müzik)	2 ders saati			1 ders saati	
Güzel	2 ders saati				1 ders saati

Sanatlar
Lisesi
(Görsel)

Genel Lisesi 2 ders saati 2 ders saati

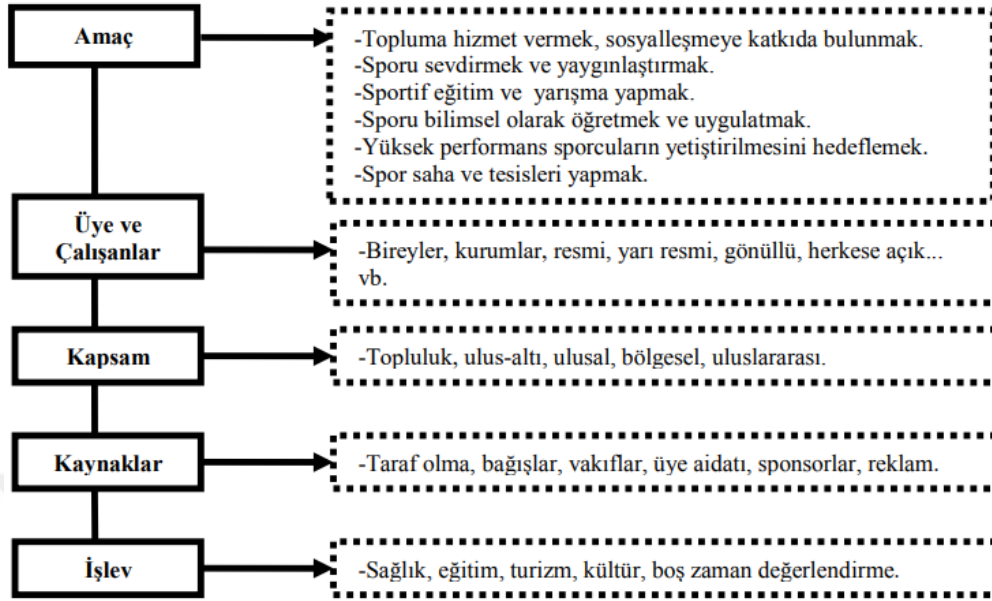
Beden eğitimi ve sporda bireyler, kendilerinin ve başkalarının yeteneklerini tanımayı, eşit rekabet etmeyi, yenilgiyi kabul ederek başkalarını takdir etmeyi, kazanırken alçakgönüllü olmayı, diğer insanlara yardımcı olmayı, zamanla ve doğayla yarışarak zamanını ve emeğini en uygun şekilde kullanmayı öğrenirler. Bu anlamda beden eğitimi ve spor modern eğitim sisteminin insanları çeşitli şekillerde hayata hazırlamak için önemli araçlarıdır. Gelişmiş ülkelerde fiziksel aktivite ve spor önemli bir sosyalleşme aracı olarak kabul edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, benzer düşünen yetişkinler, becerileri geliştirmenin ve ödül almada başarılı olmanın önemini vurgulayarak eğlenceli etkinlikler düzenleyerek çocuklarını eğitim ve spor programlarına katılmaya teşvik ederler (Güven, 2006).

2.1.2. Spor Kulüpleri

Spor kulüpleri belirli kurallara (kanun, tüzük, sözleşme vb.) göre kurulur, her üyenin belirli hak ve sorumlulukları vardır (başkan, yönetim kurulu üyesi vb.). Spor kulüplerinin amaçları profesyonel sporların yapılmasını sağlayarak topluma hizmet etmektir. Grubun sporda faaliyet göstermesi için gerekli imkân ve donanıma sahip olan ve farklı bir ışıktaki en iyi sporcuları yetiştirmeyi amaçlayan özel hukuka dayalı kuruluşlardır. Ülkemizde spor kulüpleri hakkında yasal düzenlemeler 5253 sayılı Dernekler Kanununun "Gençlik ve Spor Kulüpleri" başlıklı 14. Maddesinde yer almaktadır. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşlarında, yükseköğretim kurum ve kuruluşlarında, özel kuruluşlarda spor ve spor faaliyetlerine rehberlik etmek amacıyla bu kurum ve kuruluşlarda üyeler oluşturulabilir, boş zamanlarını değerlendirebilirler. Spor kulüplerinin tescil işlemleri 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 2(d) maddesine göre anılan Genel Müdürlükçe yapılırken, lisans sistemine ilişkin işlemler Kulübün futbol branşında faaliyet göstermesi de aynı Kanununun 12. maddesine tabidir. Türkiye'deki spor kulüp yapılarının biçimlerine bakıldığında, dernekler ve şirketler olarak iki farklı şekilde oluşturuldukları görülmektedir (Devecioğlu ve diğerleri 2012). Daha detaylı incelenirse spor kulüpleri kendi içlerinde türlere ayrılmışlardır ve bunlar;

- Spor Kulüpleri, Gençlik ve Spor Kulüpleri, Gençlik Kulüpleri,
- İhtisas Spor Kulüpleri,
- Müessese-Kurum Kulüpleri,
- Okul Kulüpleri,
- Askeri Kulüpler,

- Amatör ve Profesyonel Spor Faaliyetleri Açısından Spor Kulüpleri'dir (İmamoğlu ve diğerleri 2007).

Şekil 2.1. Spor Kulüplerinin Fonksiyonları (Devecioğlu ve diğerleri 2011)

Spor kulüplerinin kuruluş amaçlarında belirli fonksiyonların yerine getirilmesi düşüncesi yatmaktadır. Bu nedenle spor kulüplerinin özel fonksiyonları bulunur ve bu fonksiyonları yukarıdaki şekilde verilmiştir.

2.1.3. Beden Eğitiminin Gelişim Üzerindeki Etkileri

Beden eğitimi çocukların özellikle gelişme dönemlerinde fiziksel, zihinsel, duygusal ve psikomotor gelişimlerini pozitif yönde etkilemektedir. Çocukların ve ergenlik dönemindeki bireylerin fiziksel özellikleri sık ve kademeli olarak değişim göstermektedir. Eğitim sisteminde bu değişimin sağlıklı bir şekilde sağlanması ve öğrencilerin fiziksel gelişimlerinin desteklenmesi ancak beden eğitimi ve spor derslerinin doğru uygulanışı ile mümkündür. Beden eğitiminin fiziksel gelişim üzerinde çeşitli etkileri vardır ve bunlar;

- Kardiyovasküler dayanıklılık,
- Vücut esnekliği,
- Kas gücünü ve dayanıklılığını geliştirmek,
- Ağırlık ve vücut kompozisyonunu düzenlemek,
- Genel sağlık ve zindeliği desteklemek,
- Kemikleri güçlendirmek,
- Motor becerileri geliştirmek şeklinde sıralanabilmektedir.

Ek olarak, beden eğitimi, yüksek düzeyde fiziksel gücün ve performans yüksekliğinin elde edilmesine katkıda bulunmaktadır. Psikomotor gelişim, vücut hareketleri ile ilgili

davranışlardaki değişikliklerle ifade edilebilir. Psikomotor öğrenmenin bir sonucu olarak vücut kontrolü, vücut koordinasyonu, sinir sistemi ve kasların gelişimini temsil eden psikomotor gelişim, genetik değil çevresel faktörlere bağlıdır. Psikomotor gelişim beden eğitimi ve egzersiz ile desteklenebilirken, etkinlik düzeyleri ve kas gücü de artar, bu nedenle erken dönemde beden eğitimi ve spor dersinin belirli bir önemi bulunmaktadır. Beden eğitimi bireyin öğrenmesini ve akademik başarısını olumlu yönde etkiler. Öğrenmeye ilgi, muhakeme becerileri, öz disiplin gibi becerilerin gelişmesine katkı sağladığı gibi, bireyleri hedefler belirlemeye ve bu hedeflere ulaşmaya teşvik eder. Öte yandan, öğrencilerin öğrenme etkinliğine dahil olan etkinliklere fiziksel etkinliklerle aynı anda katıldıklarında öğrenmelerinin hızlı gerçekleştiğini ve farklı deneyimler kazandıklarını biliyoruz. Fiziksel egzersiz ve spor, sosyal deneyimsel aktivitelerdir. Bu tür etkinliklerde bireyler duygularını jestlerle ifade etme fırsatı bulurlar. Beden eğitimi etkinlikleri, saldırganlık, öfke, kıskançlık gibi bireysel duyguları serbest bırakır ve birey bu duyguları kontrol etmeyi öğrenir. Ayrıca bireylerin başarı ihtiyaçlarını karşılayarak kendilerine güven kazanmalarını sağlar. Duygusal eğitim verildiğinde, mutluluk, dostluk, takdir ve takdir, iş birliği, güven duygusu ve eğitim hedeflerine ulaşılmasında beden eğitimi ve spor etkin rol oynar (Sibley, 2003; Karadağ, 2012; Özdemir, 2019).

2.1.4. Okul Sporlarının Önemi

Okul sporları etkinlikleri 2010 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından organize edilmekteyken daha sonraki dönemde Spor Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altına alınmıştır. Okul sporları ile eğitimde amaçlanan genel olarak resmi spor yarışmalarının düzenlenmesi, gençlik etkinliklerinin yapılması, sosyo-kültürel etkinliklerin yapılması, eğitim kurumlarındaki faaliyetler için antrenör ve hakemlerin yetiştirilmesinin sağlanması, her eğitim kademesinde görev alan öğretim kurumlarının gençlik spor kulüplerini kurmaları, var olan spor kulüpleri ile bir iş birliği içerisinde olmaları ve okullardaki spor kültürünün desteklenerek gelişimini sağlamak olmuştur. Okul sporları organizasyonlarının Gençlik ve Spor Bakanlığı'nca yapılmaya başlanmasıyla 2013-2014 eğitim döneminden itibaren toplamda 32 farklı spor branşında (futbol, atletizm, voleybol, badminton, basketbol, eskrim, futsal, güreş, halter, hentbol, işitme engelliler, judo, halk oyunları, kayak, masa tenisi, satranç, cimnastik, taekwondo, kürek, yüzme, atıcılık, bisiklet, bocce, hokey, karate, kano, tenis, okçuluk, oryantiring, yelken, wushu,) farklı eğitim düzeylerindeki öğrenciler için müsabakalar ve spor organizasyonları düzenlenmiştir (Aydemir, 2014).

Okul sporu, insanların fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlığı, kişilik oluşumu, ahlaki, duygusal ve ulusal tutumların gelişimi ile doğrudan ilgili olan, etkili bir eğitim biçimidir, güçlü ve yaygındır. Okul sporu, insanın zihinsel ve fiziksel gelişiminin bir devamıdır. Gençlerin parçası oldukları toplumda kontrollü, üretken ve aynı zamanda barışçıl olmalarına yardımcı olur. Ancak

toplumun sportif faaliyetlere katılımı nedeniyle elde edecekleri şampiyonluklar ile ülkelerinin adının ve kültürünün yaygınlaşmasında önemli rol oynamaktadır. Okul sporlarının amacı; bireyin oluşturduğu sosyal yapının, sağlıklı ve mutlu bir şekilde inşasıdır. Nitelikli gücün sağlık olmadan olması mümkün değildir. Sağlıksız bir birey kendisinden ne beklediğini ortaya koyamaz. Fiziksel aktiviteler, gençleri fiziksel ve zihinsel olarak eğitmenin en etkili yoludur. Neredeyse tüm hareketleri aynı anda içeren bir fiziksel ve zihinsel eğitim unsurudur ve iki gruba ayrılması mümkündür. Bunlar bedensel ve zihinsel faktörlerdir. Bedensel faktörler kişiye zindelik, esneklik, kondisyon ve dayanıklılık katarken; zihinsel faktörler de kişiye mücadele etme yeteneği, birlikte olma duygusu, dayanışma, kararlılık ve kazanma inancı sağlayabilmektedir. Okul sporlarının bireyin hayatında önemli pek çok noktaya değindiği bilinmektedir. Bireyin okula bağlılık geliştirmesini sağlarken, akademik başarı üzerine de etkili olmaktadır (Apaydın, 2019). Beden eğitimi derslerine katılanlar sadece bedenleriyle kendilerini ifade edebilmekle kalmaz, aynı zamanda sözlü iletişim ihtiyaçlarını da karşılamış olurlar. Günümüzde kişilerarası iletişimin önemli bir unsuru olduğu teorik ve uygulamalı çalışmalarla kanıtlanmış olan duygusal zekâ kavramının önemi değişmektedir. Duygusal zekâ, duyguları doğru bir şekilde yakalama, değerlendirme ve ifade etme yeteneğini, düşünceler gevşetildiğinde duygulara erişme ve onları yaratma yeteneğini, duyguları ve duygusal bilgileri anlama yeteneğini ve duyguları anlama yeteneğini içermektedir. Beden eğitimi etkinlikleri tekrar yoluyla öğrenme hareketlerini içerdiğinden öğrenme süreci zor olabilir. Bu aşamada birey, çevresinden aldığı sosyal destek sayesinde zor durumların üstesinden gelebilmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi araştırmalar bize sosyalleşme ile spor arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Aile, arkadaşlar ve öğretmenlerin bu ilişkiyi güçlendirmede birey üzerinde büyük etkisi vardır. Ergenlik döneminde bireyin en çok zaman geçirdiği sosyal ortamı oluşturan bu kişiler doğal olarak güçlenirler. Başka bir deyişle, sosyal desteğin sporla etkileşimi ve sporun mevcut sosyal desteğin algılanması ve yorumlanması üzerindeki etkisi defalarca ortaya konmuştur (Aksoy ve diğerleri 2018). Okul sporları, spora katılım için önemli fırsatlar sağlamanın yanı sıra ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında sportif katılımın yoğunluğunu önemli ölçüde artırmıştır. Ders dışı etkinliklerin (spor dahil) gerçekleştiği ortam, ergenliğin çeşitli gelişimsel rollerinin yerine getirilmesine elverişlidir. Organize sporlara katılımın gençlerin sosyalleşmesi için fırsatlar sağladığı ve kimlik oluşumu yoluyla sosyal ve insani faydalar sağladığı öne sürülmüştür. Kimlik oluşumu, bir dizi becerinin geliştirilmesi ve kazanılması sırasında ve kilit kişilerle etkileşimler yoluyla ortaya çıkan dinamik bir süreçtir. Ergenler bu süreçlerde ilerledikçe, kendilerine özgü ilgi alanlarını ve kişiliklerini de tanımlarlar. Okul sporlarına katılım, katılımcılara spor antrenörleri ve diğer yetişkinler (ebeveynler), okul personeli ve toplum üyeleri ile etkileşim ve mentorluk yapmak için ek fırsatlar sağlayarak sosyal fayda yaratma potansiyeline sahiptir. Sporun özellikle de ergenlik grubundaki bireyler

için okul sporlarının önemli olmasının nedenlerinden bir tanesi de zararlı alışkanlıklardan uzak tutmasıdır. Spora katılımı birlikte kaymaların sıklıkla yaşandığı bir dönem olan ergenlikte cezai tutuklamaların, uyuşturucu kullanımı ve antisosyal davranışların azaldığı böylelikle de suçta bir azalma olduğu bilinmektedir. Okul sporlarına katılım ergenlerde, olumlu insani gelişime önemli katkı sağlayabilmektedir. Araştırmalar duygusal esenlik, ruh sağlığı ve yaşam doyumunun gençlerin spor katılımıyla pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Mevcut literatür, okul sporlarına katılımın erken gebelik, suçluluk, depresyon ve intihar gibi yüksek riskli davranışları azalttığını desteklemektedir. Literatürde yer alan çeşitli çalışmalar ise, okul sporlarına katılım ile kulüp sporlarına katılım arasında ayırım yapmıştır. Okul sporlarının sporcuların yaşam kalitesini artırdığına inanılmakta, adeta bir yardımcı aktivite gözüyle bakılmaktadır. Her iki spor faaliyeti alanında da özellikle ortaöğretim çağındaki sporcular için fiziksel performans, genel sağlık, sosyal etkileşimler ve zihinsel sağlık konusunda sporcu olmayanlara göre daha pozitif etkilerin sağlandığı bilinmektedir (Tüfekçi, 2020).

2.1.5. Okul Sporları Üzerine Çalışmalar

Okul sporları öğrencilerin hem akademik hem bedensel gelişimlerini desteklediği için konu hakkında yapılan çalışma sayısı her geçen gün artmaktadır. Harrison ve Narayan (2003), çalışmalarında ergenlik döneminde okul sporları ve diğer etkinliklere katılma ilişkin davranış farklılıklarını, psikolojik ve çevresel faktörleri incelemişlerdir. Çalışmada öğrenciler, spor ve diğer etkinliklere (kulüpler, gönüllü çalışmalar, grup, koro veya müzik dersleri gibi) katılımlarına göre dört gruba ayrılmış ve analizler bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu gruplar; yalnızca diğer etkinlikler, yalnızca spor, her ikisi de ve her ikisi de değil şeklinde sıralanmıştır. Her iki tür faaliyete katılan grup için tüm sağlıklı davranışların ve bağlılık ölçümlerinin diğer tüm gruplardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu ve sağlıksız davranışlardan biri hariç hepsi için önemli ölçüde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Tek başına veya diğer aktivitelerle birlikte spor yapan öğrencilerde ise egzersiz, süt tüketimi ve sağlıklı benlik imajı için diğer iki gruba göre önemli ölçüde daha yüksek oranlar tespit edilmiş ve duygusal sıkıntı, intihar davranışı, aile madde bağımlılığı, fiziksel ve cinsel istismar mağduriyeti için önemli ölçüde daha düşük puanların olduğu görülmüştür. Tek başına veya sporla birlikte diğer etkinliklere katılan öğrenciler, ev ödevi yapmak için diğer iki gruba göre önemli ölçüde daha yüksek puanlar göstermiş ve alkol tüketimi, esrar kullanımı ile saldırganlık için önemli ölçüde daha düşük puanlar almışlardır. Öcal ve Koçak (2010), okul sporlarının akademik başarı ve davranışlara olan etkisini araştırdığı çalışmasında ortaöğretim öğrencileri üzerinde bir inceleme yapmıştır. Toplamda 651 sekizinci sınıf kademesinde eğitim gören öğrenci ile gerçekleştirilen bu çalışmada okul sporlarına katılım sağlayan ve sağlamayan öğrencilerin akademik başarılarında ya da davranışlarında (kültürel gelişim gösterme, sosyallik, dışa dönük olma, okula devamsızlık

durumu, sorumluluk alabilme ve duygular arasında denge sağlama) farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Okul sporuna katılan öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu, genel davranışlarında ise olumlu gelişimlerin yaşandığı belirlenmiştir. Bir başka çalışmada okul sporlarına olan katılımı birlikte ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin ruhsal uyum süreçleri incelenmiştir. Bu çalışmada okullar arasında düzenlenen spor müsabakalarına katılım sağlayan ve sağlamayan öğrencilerle bir araştırma gerçekleştirilmiş ve çalışmanın sonucunda öğrencilerin nevroitik, davranış ve diğer davranış problemleri seviyelerinde spora katılım sağlayanların lehine bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan da yazarlar spor müsabakalarına katılım sağlayan çocukların ruhsal olarak daha uyumlu bireyler oldukları sonucuna varılabilmektedir (İlhan ve diğerleri 2011). Bozkurt (2014), yüksek lisans çalışmasında ine okul sporlarının etkisini inceleyebilmek adına okul sporlarına katılan öğrencilerin motivasyonlarının başarı algılarının ve öz yeterliliklerini araştırmıştır. Araştırmacı çalışmada okul sporlarına katılan öğrencilerin spora olan katılım güdülerini, başarı hedeflerini ve öz yeterliliklerini belirleyerek, öğrencilerin demografik değişkenleri açısından bir farklılık olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Veri toplama aracı olarak ölçek kullanılan çalışmanın sonucunda cinsiyet, spor kategorisi ve öğrencilerin yaptıkları spor türüne göre gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen verilere göre ebeveyn, antrenör ya da beden eğitimi öğretmenlerinin spor-çocuk ilişkisinde oldukça önemli faktörler olduğu ve bu faktörlerin dikkat edilmesi gereken en önemli özelliğin eğlence ve oyun zamanına çocukların yeteri kadar vakit ayırmalarının sağlanması ile çocuklara bu konuda her zaman cesaret verilmesi gerektiği bildirilmiştir. Son dönemde çocukların fiziksel aktivitelerden uzaklaşmalarının bir diğer nedeni de dijital platformlarda geçirilen zamanın artması ve bu nedenle fiziksel aktivitelere duyulan ilginin azalmasıdır. Van Boekel ve diğerleri (2016), okul sporlarına olan katılımın hem sosyal hayata hem de akademik hayata katkısını inceledikleri çalışmalarında okul tarafında organize edilen sporların özellikle akademik anlamda büyük katkılar sağladığını tespit etmişlerdir. Akademik ve sosyal anlamda başarı eğiliminin incelenmesiyle birlikte, okul sporlarına gönüllü olarak katılan benzer öğrenciler ile herhangi bir okul sporuna katılmayanlar kıyaslanmıştır. Okul sporlarına katılım, daha yüksek not ortalamaları, okul güvenliğinin olumlu algıları ve aile ve öğretmen-toplum desteği algılarının artmasıyla ilişkilendirilmiştir. Ebeveynlerin, eğitimciler ve ders müfredatlarını düzenleyenler tarafından, öğrencilerin akademik ve sosyal başarılarının nasıl daha da teşvik edileceği konusunda rehberliklerinin sağlanması gerektiği de çalışmada tartışılmıştır. Kılıç (2020), çalışmasında 15-18 yaş aralığında spora katılım sağlayan öğrencilerin sanal oyun bağımlılıkları ile sosyal-duygusal yalnızlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal ve duygusal olarak kurulan ilişkiler ile sanal oyun bağımlılığının, yaşa, sınıf düzeyine, aile bağlarına göre değişiklik gösterdiği belirlenmiş ve özellikle

ebeveynlerle olan ilişkilerin ilişkisel alt parametreleri etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle ergenlik döneminde bulunan bireylerin yalnızlaşmaktan uzaklaşmalarının sağlanması için yönlendirmeye ihtiyaçları olduğu bildirilmiştir. Savaş (2019), ise çalışmasında okul sporlarına olan katılımın sportif güven düzeyi ile imgeleme becerisine olan etkisini araştırmış ve 16-17 yaş aralığındaki öğrenciler üzerinde inceleme yapmıştır. Çalışma sonucunda sportif imgeleme ile sportif güvenin arasında istatistiki açıdan bir ilişki olduğu belirlenmiş ve imgeleme becerisi yükseldikçe güvenin de arttığı tespit edilmiştir.

Mutlu ve diğerleri (2020), ortaöğretim öğrencilerinden okul müsabakalarına katılanların empatik eğilimlerini incelemişler ve veri toplama aracı olarak da anket yöntemini kullanmışlardır. Çalışmada demografik bazı verilere de dikkat edilmiştir. Çalışma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet ve kaptanlık durumu değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tek yönlü varyans analizine göre ortaöğretim türü ve spor yılları puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bölge ve büyüklük arasındaki tek yönlü varyans analizine göre Ege bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin empati eğilimlerinin Marmara ve İç Anadolu bölgelerinden gelen öğrenci-sporculara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak Ege bölgesinden öğrenci-sporcularla empati kurma eğilimlerinin Marmara ve İç Anadolu bölgelerinden gelen öğrenci-sporculara göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir.

2.2. Sporda Güdülenme

Güdülenme psikoloji alanında önemli bir çalışma alanıdır. Diğer birçok alanda olduğu gibi spor eğitimi için de büyük önem taşımaktadır. Özellikle spor ortamlarında davranışların altında yatan nedenlerin belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Son yıllarda sporda insan davranışlarının nedenlerini açıklamayı amaçlayan ve hızla gelişen spor psikolojisi alanında güdülenme konusu en heyecan verici konulardan biri olmuştur. Günlük yaşamda, davranışlarımız kalıpların içeriğine ve ciddiyetine bağlı olarak sıklıkla oluşur veya değişir. Örneğin tüm olumsuzluklara rağmen spor sahalarında antrenman yapmak için koşan, evimizdeyken, hatta dışarı çıkmak için çok tembel olduğumuz zamanlarda bile insanlar olduğunu düşünürsek, bunun nedeninin açıklanması oldukça zordur. Sporcu güdülenmesi, sporcu performansını etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda antrenörlerin sporcularının güdülenmeleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve belirleyecekleri motivasyon stratejilerini antrenmanlarında ve maçlarında uygulamaları önemlidir. Bununla birlikte, sporcu güdülenmesini anlamak ve yönetmek genellikle karmaşık bir süreci içermektedir (Esentürk, 2014).

Sporda güdülenme kavramı genel olarak yanlış anlaşılmaktadır. Yanlış anlaşılmayı en iyi ortaya koyan kanıt, yarışma baskısından ileri gelen uyarılmanın güdülenme sanılmasıdır. Esas

olarak rekabet baskısından kaynaklanan coşku, spor dünyasında itici bir güç, bir güdülenme gibi algılanabilmektedir. Başka bir deyişle, düşük ya da yüksek düzeydeki güdülenme ile düşük veya yüksek uyarılma ile aynı algılanmamalıdır. Bir koç veya antrenör tarafından maçtan önce kullanılan motive edici her türlü hareket ya da konuşma sporcunun heyecanını artırabilir, ancak güdülenmesine etki etmez. Özünde güdülenme, bir davranışı gerçekleştirmek için gereken enerjinin sağlanmasıdır. Kısacası, davranışın altında yatan sebeplerdir. Güdülenmeyi etkileyen birçok faktörün olduğu söylenebilmektedir. Çünkü kişi sadece organik varlığını değil, aynı zamanda toplumsal varlığını da sürdürmek mecburiyetindedir. Sporda katılımı, performansı ve katılımı etkileyen birçok faktör vardır. Spora eğilimli kişiler için sağlık, performans veya statü gibi kavramlar önem arz edebilmektedir. Güdülenme, sporda devamlılık ve başarı için önemlidir. Motivasyon gücü ile başarı arasındaki ilişkinin bilhassa sporda çok mühim olduğu açıktır. Düşük motivasyonlu her türlü durum genellikle düşük başarıya yol açmaktadır. Her insan kendinden memnun ve barışçıl durumlar arama ve rahatsız edici durumlardan kaçınma eğilimindedir. Arama ve kaçma eğilimi kalıpların doğasında vardır. Hangi eğilim hâkim olursa olsun, kalıpları ortaya çıkacaktır. Buna göre, başarısızlık güdüsü, başarı veya başarısızlıktan kaçınma, arkadaşlık motivasyonu ise itibar görme arayışı veya reddedilmekten kaçınma olarak ortaya çıkmıştır (Taşdemir, 2013; Esentürk, 2014). Bu bilgiler ışığında spora katılımı etkileyen birtakım faktörlerin olduğu ve bu faktörlerin de birbirleri ile etkileşim hâlinde oldukları söylenebilmektedir (Şekil 1).

Şekil 2.2. Spora katılımı etkileyen faktörler ve aralarındaki ilişki (Esentürk, 2014)

2.2.1. Dışsal Güdülenme

Dışsal güdülenmenin sporcularda ikramiye, ödül, madalya veya yeterlilik düzeyinde bir artış ile karakterize edilen dışsal eylemleri içerdiği ve ayrıca bozulma, başarısızlık, eleştiri ve ceza gibi yaygın olarak kullanılan psikolojik yöntemlerle doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Sporcuların yarışmalarda iyi performans gösterdikten sonra bekleyebilecekleri ödüller ise çeşitli verilere indirgenerek test edilebilmektedir. Bu verilerin özeti; madalyalar, sporcu ödülleri, ikramiyeler, tanınma ve kişisel itibar olarak sıralanabilmektedir. Bu faktörlerin tümü sporculara takımları tarafından sunulup ele alınsa da genel olarak dışsal motivasyon üzerinde doğrudan bir etkiye sahip oldukları kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, eğer bir sporcunun performansı belirlenen hedeflerin altında kalırsa, güdülenmesi üzerinde olumsuz bir etki meydana gelebilmektedir. Bazı akademisyenler dışsal güdülenmenin kısa vadede sporcuları cezbetmede ve genel başarı durumunu yüksek tutmada etkili olduğunu öne sürseler de bu durumu kısa vadeli bir çözüm olarak değerlendirmek sporcunun geleceği için daha iyi bir yaklaşım olmaktadır. Aksine araştırmalar, bu ödül sisteminin sporcuların yeteneklerini ve yaratıcı düşünme durumlarını olumsuz etkileyebileceğini desteklemektedir. Bilim adamları, dışsal ödül veya ödülün iki özelliğini vurgulamaktadırlar; kontrol ve geri bildirim yönü. Her şeyden önce, bu durum güdülenme üzerinde olumsuz etkiler yaratırken, olağanüstü etkili ve yapıcı geri bildirimler, durumu tersine çevirmek için yeterli bir neden olmaktadır. Sporculara iyi sonuçlar alındıktan sonra verilen maddi ödüller (yani dış uyaranlar), birçok sporcunun görüşüne göre içsel güdülenmeyi azaltan önemli faktörlerden biridir. Yine, bir sporcuya verilen bir görevi tamamlaması karşılığında ekstra bir ödül verildiğinde, bir dahaki sefere aynı türle ödüllendirilmeden bunu yapmaları çok zorlaşmaktadır. Ancak ödülü veren antrenörün, takım sahibinin veya yarışma direktörünün, ödülü sporcuların bakış açısıyla yönlendirdiği ve bu ihtiyacı karşılamak için bu yöntemleri uyguladığı unutulmamalıdır. Ayrıca, ödüller belirli bir davranışa veya performansa bağlı olduğunda, en iyi sporcuların bir takım ortamına yerleştirmek için altlarındaki oyuncularını manipüle etmesi ve kontrol etmesi bir gerçektir (Eroğlu, 2018).

2.2.2. İçsel Güdülenme

İçsel güdülenme herhangi bir sağlamaştırıcı uyaran bulunmaması hâlinde bireyin eylemi devam ettirebilmesini sağlayan etkidir. Hobiler bu etkenlere örnek oluşturmaktadır. 1970'li yıllarda psikologlar tarafından detaylı bir şekilde irdelenen içsel motivasyonlarda başarı ve zevk alma gibi duyguların bu konuda oldukça etkin bir role sahip olduğu görülmüştür. Sporculardaki içsel güdülenmeyi genellikle aşağıdaki faktörler harekete geçirebilmektedir;

- Antrenörlerin eğitim ve öğretim konularına vurgu yapması,
- Olumlu ve bilgiye dayalı geribildirim sağlanabilmesi,
- Otokratik davranışlar ile sosyal desteğin sınırlanması.

İçsel güdülenme, bireyin doğuştan gelen dürtüleri aracılığıyla gerçekleşmekte ve kişinin kendisinin elindedir. Bir kişinin motivasyonu da ihtiyaçları ile orantılı olmaktadır. İçsel güdülenmenin kabul edilmiş bir yasal teorisi yoktur. İçsel motivasyon çalışmalarında ele alınan teoriler, Bernard Weiner'in yükleme teorisine, Bandura'nın öz-yeterlik kavramlarına ve kontrol pozisyonu ile hedef yönelimi içeren teorilere dayanmaktadır. Birey elde edeceği sonuçları kendi iradesinin özündeki unsurlarla ilişkilendirdiğinde başarı daha yüksek düzeyde olmaktadır. İçsel motivasyon durumunda, başarı hediyesi yoktur ve bu tür özel kavramlar dışsal motivasyonun ürünüdür (Özaslan, 2019).

2.2.3. Güdülenmeme

Bireyler, bir eylem ile sonucu arasındaki ilişkiyi tahmin edemedikleri zaman motive olamamakta yani gdlenememektedirler. Güdülenme sorunu olan kişiler, uyuŐukluk ve kontrol eksikliği gibi durumlar da yaŐayabilmektedir ve bu durum akademik çalışmalarda da yer almaktadır. Güdülenmeme kavramı yerine apati ifadesi de kullanılmaktadır. Apati, daha önce öğrenilen yardım etmeme kavramıyla ortak özelliklere sahiptir. Bu düzeyde insanların davranışları için ilerinden gelen bir motivasyon bulunmamaktadır ve birey davranışı ortaya koyamamaktadır. Motive olmayan insanlar kendi eylemlerinin sonuçlarını iliŐkilendiremezler. Bu noktada bireyler baŐarisızlık ve kontrol kaybı duygularına sahiptir. Literatür gözden geçirilirken, Deci ve Ryan'ın (1985), insan davranışının anlaŐılmasını kolaylaŐtırmak için içsel ve dışsal motivasyonlar dışında üçüncü bir motivasyon türünü açıklamayı hedefledikleri görülmektedir. Güdülenmeme olarak ifade edilen bu kavrama göre, insanlar davranışlarını sonuçlarla iliŐkilendiremezlerse motivasyon oluŐmaz. Sporcular bu gibi durumlarda içsel ve dışsal gdlenmezler. Bu nitelikte sporcular, neden antrenman yaptıklarını fark edemezler ve motivasyon sağlayamayan sporcular, yetersizlik hissi ve denetimsizlik beklentisine sahip olma duruma gelirler. Motive olamamıŐ sporcular, hareketlerine kendi isteklerinin dışında bulunan sebeplerin neden olduğu düŐüncesine bürünür ve genelde yaptıkları harekete son verirler (Kazak, 2004; Yıldırım, 2017).

2.3. Sportmenlik

Spora dair olan ancak sporla birlikte edinilen eğitimin bir ilkesi olan sportmenlik kavramı 18. ve 19. yy başlarında ortaya atılmıŐtır. Uluslararası Fair Play Komitesi, sportmenliği; bir takım ya da sporcunun galibiyeti ve performansının düŐmesini önemsemeyerek yapmış olduğu jest olarak tanımlamıŐtır. GrldĞu üzere sportmenlik fair play, centilmenlik gibi kelimelerle de ifade edilebilmektedir. Ancak fair play biraz farklı bir kavramdır ve bir sonraki alt baŐlıkta açıklanacaktır. Sportmenlik; Etik, ahlak, felsefe ve oyun kurallarının bir bileŐimi olarak görülür. Sportmenlik için evrensel kurallar olmamasına rağmen, bazı ortak özellikler hakkında aynı fikirde olunduğu görülmektedir. Spor, pedagojik anlamda insanın fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimine katkıda bulunur. Ahlaki ve estetik nitelikleri geliŐtirmesi beklenen spor, etik davranışların öğrenilmesi ve sergilenmesi için bir platform olma eğilimindedir. 20. yüzyıldan itibaren spor müsabakalarının ticarileŐmesi, siyasallaŐması ve toplumda sportif başarının abartılması ile başlayan süreç, özellikle üst düzey sporlarda sportmenlik çerçevesinde temel etik tutum ve davranışların, giderek önemini yitirmesine neden olmuş ve "her ne pahasına olursa olsun kazan" fikrini sporun içerisine yerleŐmiŐtir. Sportmenlik, her Şeyden önce insan onuruna saygının bir ifadesi olarak kendini gösterir ve sporun her türü ve aşamasında sportmenliğe götüren ahlaki bir ilke olarak belirlenmiştir. Spor kavramı içinde ne çıkan

sportmenlik, aslında etik bir kavram ve eğitim ilkesi olarak kabul edilmekte; nezaket, hak, adalet, başkalarına saygı, oyunun kurallarına saygı gibi insani özellikleri içermekle birlikte, kurala uymama, yalan söyleme, hile yapma gibi sosyal olmayan davranışları da reddettiği ifade edilmiştir. Spor, evrensel olarak kabul edilmeyen etik ve davranışlarla ilişkilendirilmemelidir, çünkü bu tür davranışlar sportmenlik kavramıyla çelişmektedir. Ancak hem sahada hem de tribünlerde yaşanan şiddet nedeniyle spor artık etik dışı davranışlarla da ön plana çıkmaya başlanmıştır. Bu durum toplumda sporun dostluk, sevgi, hoşgörü gibi değerlere zarar verdiği algısının oluşmasına neden olmuştur. Öğrencilerin sporla ilgili kültürü öğrendikleri beden eğitimi ve spor derslerinin bu algıyı düzeltmek için önemli bir fırsat olduğu düşünülebilir. Beden eğitimi, eğitim sisteminin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçası olan bir konudur ve bu derste bireyler, sınıf ortamında öğrenmenin ötesinde niteliklerini ilerletme fırsatları bulabilirler. Bu gelişmenin esas olarak sosyal, zihinsel, fiziksel ve ruhsal alanlarda tezahür ettiği söylenmektedir. Bireyin genel gelişimine katkı sağlayan beden eğitimi konusunun, bireysel sportmenlik gibi kavramların oluşmasında rol oynadığı kabul edilmektedir. Çünkü beden eğitimi derslerinde bu kavramlara sıklıkla rastlandığı bilinmektedir (Nas, 2019).

Sportmenlik, her şeyden önce insan onuruna saygının bir ifadesi olarak kendini gösterir ve her türlü sporun aşamasında adil oyuna yol açan etik bir ilke olma niteliği taşımaktadır. Spor kavramı içinde öne çıkan sportmenlik, aslında etik bir kavram ve eğitim ilkesi olarak kabul edilebilir ve özellikle; nezaket, hak, adalet, başkalarına saygı, oyunun kurallarına saygı gibi insani özellikleri içermekle birlikte, kurala uymama, yalan söyleme, hile yapma gibi sosyal olmayan davranışları da reddettiği bilinmektedir (Ekinci, 2018). Uluslararası Spor Derneği tarafından sportmenliği teşvik eden sekiz ilke aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

- Kazanma durumunda çok fazla övünmeyin,
- Takım arkadaşlarınıza karşı dürüst olun,
- Öfkenizi kontrol edin, şiddetten kaçınin,
- Kurallara uyun,
- Formda kalın,
- Pes etmeyin,
- Sağlıklı bir vücuda sahip olmak için zorlukların üstesinden gelin,
- Açık fikirli ve güçlü bir zihne sahip olmak için çaba gösterin.

Spor etikle her zaman ilişki içerisinde ve negatif her türlü davranış, sportmenlik kavramıyla çeliştiği için tüm dünyada kabul görmemektedir. Ancak hem sahada hem de tribünlerde yaşanan şiddet nedeniyle spor artık etik dışı davranışlarla konuşulmaya başlanmıştır. Bu durum toplumda sporun sevgi, hoşgörü, dostluk, sevgi vb. değerlere zarar verdiği algısının oluşmasına neden olmuştur (Keating, 2007; Ekinci, 2018).

2.3.1. Sportmenlik Psikolojisi

Sportmenlik psikolojisi irdelenirken, sportmenlik dışı davranışlara neden olan faktörlere de göz atılması gerekmektedir. Sportmenlik dışı davranış, herhangi bir oyunla ilgili ilgili atletik ilkelerin ihlali de dahil olmak üzere, kasıtlı ve aşırı şiddeti veya rakibi küçük düşürmeye, aldatmaya veya aldatmaya yönelik tüm eylem ve tutumları içermektedir. Spor ilkelerinin yanı sıra hukuki bir olaya da konu olmaktadır. Sportif faaliyetlerde ekonomik ve politik hedeflerin sportmenlikten daha baskın olması, sporla ilgilenen bireylerin güç ve etki kazanmalarının önünü açmıştır. Bu şekilde spor etiği değerini kaybetmiş, spor sahalarında ahlaki bir hiçliğe neden olmuştur. Sporculardan antrenörlere, kulüp başkanlarından liderlere kadar sporun temel amacı para ve itibar kazanmaya dönüştüğü için bu anlamda elde edilecek kazanlarda her yol kabul edilmiştir. Bu durum adı geçenleri daha hırslı hale getirmekte ve dokunulmaz olduklarını düşünerek başkalarına saldırmaya itmektedir. Bu noktada, medya tarafından desteklenen sporcuların ve sporcuların saha içinde ve dışında vicdansız iddialarda bulunduğunu görülmektedir. Bazı sporcular eleştiriye açık değildir; eleştirenleri, medyayı, rakip sporcuları ve hatta takım arkadaşlarını tehdit ettiklerini, sözlü ve fiziki saldırılara maruz kaldıkları da medya aracılığıyla görülmektedir. Gençlere rol model olan bu bireylerin sergiledikleri davranışlar, gençler için olumsuz sorunlara yol açmakta ve toplumda huzursuzluklara neden olmaktadır. Bu durum toplumun çoğunda spora karşı olumsuz bir bakış açısının oluşmasına neden olmuştur (Tekeli, 2017).

2.3.2. Fair-Play Kavramı

Bu kavram ilk olarak 18. yy'ın son dönemlerinde İngiliz okul sporlarının ifadesinde kullanılmıştır. Sözcük kökeni İngilizcedir ve kelime kökeninde "fairness" ifadesi bulunmaktadır. Fairness sözcüğü ise kelime anlamı olarak, gösterilen çaba, kahramanca, yiğitçe, dürüst bir şekilde hareket etme gibi anlamlara sahiptir. Genel olarak, fair play kavramı üç şekilde açıklanabilmektedir:

- İyi oyun,
- İyi oyunu ortaya koyacak ruh yapısı ve sporcuya layık olan davranış kalıbı,
- İyi oyunun ortaya çıkması için oyunda yer alan bireylerin yapmak zorunda oldukları tutum ve davranışların tümü.

Bu kavram son dönemde Fransa'da spor, oyun alanı, bahçe ve sosyal hayatın genel dürüstlüğü temsil etmektedir. Fair play'in resmi kurallarına bakacak olursak, önceden belirlenmiş bir müsabakada sporcular ve spor seyircileri belirlenen müsabaka kurallarına uymak zorundadırlar. Bu kurallara göre, bir oyuncu oyunu kaybetmemek veya kendi tarafına çekmemek için önceden belirlenmiş gücünü gösterecektir. Öte yandan, gayri resmi adil oyun,

dünya çapında kabul görmüş bir etiği ve ayrıca yarışmaya katılan spor üyeleri ile spor seyircilerinin yarışmanın tanımlanmış çerçeve kurallarına uymasını temsil etmektedir. Bu süreçte sporcuların yoğun rekabet dönemlerinde kendi bilgi, beceri ve yetenekleriyle elde edemeyecekleri avantaj ve menfaatlardan vazgeçmeleri, kişiliklere ve ahlaki değerlere saygılı, adil rekabeti sunmak için ellerinden gelenin en iyisini yapmaları anlamına gelmektedir (Yiğit, 2021).

Fair play, sporun ahlakıdır. Sporcunun keyifli bir rekabet ortamında, rakiplerine ve sporla uğraşan seyircilere zarar vermeden yasal olarak istediğini elde edebilmesi yani gerçek ve dürüst bir başarıdır. Kazanmanın her türlüüne izin verilmeyen, hırsın yerini azmin aldığı, hoşgörü duygusunun her zaman ön planda olduğu bir spor anlayışıdır. En basit anlamıyla adil ve dürüst oyunu vurgulayan fair play kavramı, sporda ahlaki ve estetik niteliklerin geliştirilmesi ve etik davranışların ifade edilmesidir (Başaran ve diğerleri 2017). Ülkemizde verilen beden eğitimi ve spor derslerinde fair play kavramının da öğretilmesi amaçlanmakta ve çeşitli davranışların geliştirilmesi sağlanmaktadır. Bu davranışlar;

- Derste yapılan yarışma ve oyunlarda, kazanmanın getirisi olan mutluluk hazzını, kayıp etmenin getirisi hüznü takım paydaşları ile yaşayabilmek,
- Grup içerisinde oyun oynamaya karşı hevesli olmak,
- Oyun ve yarışma sırasında hem kendi takım arkadaşlarına hem de rakip takımın oyuncularına saygı duymak,
- Oyun ve yarışmada kaybedilmesi durumunda, daha sonraki süreçlerde başarılı olabilmek için daha çok çalışma isteğini bulundurmak,
- Oyun ve yarışmalarda başarı sağladığında çok fazla sevinmeyerek nezaket göstermek,
- Spor yöneticileri ya da öğretmenlerinin uyarılarına ve hakemin vermiş olduğu kararlara saygı duymak,
- Oyun ve yarışmaları kazanmak için belirlenen kuralların dışına çıkmamaktır (Yiğit, 2021).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında fair play kavramının şematik özeti aşağıdaki gibi olmaktadır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Fair-play kavramı şematik gösterimi ve bileşenleri (Çoknaz, 2010)

Fair play, sporda erdem kavramıyla Türkiye'ye tanıtılmış ve daha sonra sporla ilgili tüm değerleri kapsayan bir spor erdemi olarak kabul edilmiştir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde 1981 yılında kurulan Fair Play Komitesi, Türkiye'deki ilk fair play organizasyon yapısıdır. Kaleci Konya Derbentspor'un gol konusunda tereddüt eden hakeme topun çizgiyi geçtiğini söylemesi, onun adalet dalında bir ödüle layık görülmesine neden olmuş ve bu fair play kavramının 1983 yılında bu olayın gerçekleştiği Türkiye'de ilk başarılı dönemi olmuştur. Sonraki yıllarda birçok Türk sporcu spora olan davranışları veya katkılarından dolayı fair play ödülleri kazanmaya devam etmiştir (Çavdar, 2019).

2.3.3. Beden Eğitimi ve Sporun Sportmenlik Davranışına Etkisi

Spor organizasyonlarında artış eğilimi gösteren olumsuz ve ahlaki açıdan etik olmayan tutumlar, durumun erken yaşlardan itibaren incelenmesini zorunlu kılmıştır. Bu noktada ilk gözden geçirilecek alan okullarda verilen beden eğitimi ve spor dersleri olmaktadır. 1970'li yıllara bakıldığında bugün beden eğitimi ve spor dersi, bireylerin toplumsal moralini yükseltmeye uygun bir konu ve kazanıma sahip olmakla birlikte sportmenlik ruhundan yoksun olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda okullarda spor yapan öğrenciler, adil oyun için gerekli koşulları sağlayan kurallara göre hareket etseler de ilgi veya anlayış eksikliği bu kavramın uygulanmasını engellemektedir. Bu görüş mevcut durumu artık yeterince özetleyemese de aslında sorunun sadece değiştirilmiş bir şekli olduğu bilinmektedir. Sportmenlik ve fair play kavramları beden eğitimi ve spor dersleri için yeni programlara ve müfredatlara sıklıkla dahil edilirken, bu derslerin saatlerinin azaltılması, hatta dersliklerin

kaldırılması, belirli eğitim seviyelerinde olumlu sonuçlara ulaşmayı engelleyecektir. Rol model olabileceklerin, sportmenlik karşıtı tutumları pekiştiren söylemleri de vahim bir tablo çizmektedir. Spor Genel Müdürlüğü'nün Gençlik ve Spor Bakanlığı ile ortaklaşa düzenlediği okullar arası organizasyonlarda öğrencilerin spor bilinci ve sportmenlik kavramlarını içselleştirmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı kurumlarına gönderilen resmi yazılarda, değerlerin ve temaların ders içerisine yerleştirilmesinin önemli olduğu ve gerekli araştırmalar yapılarak derslerde ve etkinliklerde yer almaları gerektiği vurgulanmaktadır. Değer eğitiminin unsurları arasında sportmenliğin sportif faaliyetlerdeki etkinliği ve öneminden de bahsedilmektedir. Değerlerin ve ahlaki eğitimin meydana gelebilmesi için bireyin işlevini ortaya koyan, yaşamı sürdüren olayların ortaya çıkmasıyla kavram daha hızlı bir şekilde benimsenebilecektir. Öğrencinin yaşadığı çevre veya karşılaştığı durumlar ile beyin fırtınası yapılması, öğrencinin arkadaşlık yönündeki davranışlarının kalıcılığını da artıracaktır. Bu durum çocuklarda eğitici oyunların önemine dikkat çekmektedir. Yaparak öğrenme tam olarak görünecektir. Alınan pekiştireç, bireye karar verme ve düşünme fırsatı verecek ve kişi davranışından zevk alacaktır. Aksi takdirde aldığı tepkiyle vicdan azabı duyacak ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenecektir. Her iki durumda da birey olumlu yönde gelişebilecektir. Yaşın da etkisiyle kötü davranışlardan sonra geri çekilmek kolaydır. Bu tür oyunlar, öğrencilerin beden eğitimi dersi sırasında kurallar koyma, son tarihler belirleme, ortak kararlar alma, sırayla hareket etme ve birbirlerini dinleme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Yani amaç sadece spor kimliğine sahip sporcular yetiştirmek değil, aynı zamanda bir spor seyircisi yaratmaktır (Yıldırım, 2006; Önel, 2021).

Beden eğitimi müfredatında ve ortaöğretim için sporda aşağıda gösterildiği gibi sportmenlik ve benzeri kavramlar için gerekli kavramların yapıldığı kabul edilmektedir. Milli eğitim Bakanlığının ortaöğretim dönemi için beden eğitimi dersiyle hedeflediği kazanımlar aşağıdadır;

- Spor kültürü edinilmesi açısından sporda “adil oyunun” önemi açıklanır,
- Seçili spor dalına özgü kurallar uygulanır,
- Seçili spor etkinliklerinde kontrollü davranış ve adil oyun ilkeleri açıklanır,
- Seçili spor etkinliklerinde dürüstlük ve adil olma ilkeleri açıklanır,
- Seçili spor etkinliklerinde takım ruhu etkinlikleri uygulanır,
- Sporda centilmenliğin gerekliliği ifade edilir,
- Seçili spor etkinliklerinde empati kurularak hareket edilmesi sağlanır,
- Doping sporcular üzerindeki olumsuz etkileri açıklanır,
- Seçili spor etkinliklerinde arkadaşlık ve dostluk ilkelerine uygun hareket edilmesi sağlanır,
- Seçili spor etkinliklerinde rekabet ve iş birliği içerisinde hareket edilir,

- Seçili spor etkinliklerini sorumluluk alarak uygulanır,
- Seçili spor dalına özgü kuralları açıklanır,
- Seçili spor etkinliklerini yardımlaşarak uygulanır,
- Sporda adil oyun kavramını açıklanır,
- Spor ve ahlak arasındaki ilişkiyi açıklanır,
- Sporda ahlaklı olmanın gerekliliğini açıklanır,
- Sporda dürüst olmanın gerekliliğini açıklanır,
- Sporda erdemlilik kavramını açıklanır,
- Centilmenlik kavramını açıklanır (Önel, 2021).

2.3.3.1. Spor Kulüplerinin Sportmenlik Üzerine Etkileri

Sportmenlik özdenetim, kurallara uyma, başkalarına saygı, hakları gözetme, nezaket, haysiyet ve cömertlik özelliklerini içerirken; aldatma, kuralları çiğneme ve yalan söyleme olarak algılanan toplumsal olarak kabul edilemez davranışları reddetmektedir. Son zamanlarda her şeyi kazan felsefesi sporcuları sportmenlik kavramından uzaklaştırmıştır. Okulda yapılan sınıf içi ve ders dışı spor etkinlikleri, bir yandan çocukların biyolojik motor özelliklerini geliştirmeyi, diğer yandan çocukları spor yoluyla yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece çocuk, işlevsel bir yaşam ve toplum yapısına sahip olabilmektedir. Bu nedenle okullarda sınıf içi ve ders dışı spor etkinlikleri toplu, festival, turnuva ve tatil şeklinde olmalıdır. Okul sporları performansla ilgili değil, sportmenlik kavramının davranışa dönüştürülmesi ile ilgilidir ve bu anlamda performans odaklı olmayan spor faaliyetleri daha etkili olmaktadır. Sportmenlik düşüncesi spor kulüplerinde, okullarda ve eğlence amaçlı spor programlarında öğretilmektedir. Sportif davranışların kazanılmasında spor kulüpleri önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim yapılan çalışmalara baktığımızda spora katılımın çocukların ahlaki gelişimine, sporla ilgili etkinliklerin okul dışı saatlerde de uygulanmasının olumlu katkı sağladığını, eğitimin çocukların ahlaki gelişimine katkı sağlayacağı görülmektedir. Fair play ve buna benzer olarak sportmenlik davranışları kazanım çalışmalarının, etik donatılara sahip bir genç kuşağın yetiştirilmesine yönelik olarak, ilköğretim ve ortaöğretim çağı çocuk ve gençlerinin spor kulüplerinin küçük yaş grubu için olan kurslarından faal olması, geleceğin antrenör, sporcu, hakem, spor adamı, yazar ve seyircinin bu topluluk içinden çıkacak olması açısından önemli bulunmakta (Karafil ve diğerleri 2017).

Sportmen bir tutumun gelişmesinde farklı pek çok değişkenin etkisi olduğu bilinmektedir. Genel olarak "tutum" kavramı, bir nesnenin, bireyin, grubun, organizasyonun veya bir fikrin onaylanması veya onaylanmaması şeklinde duygusal veya davranışsal bir hazırlık olarak tanımlanabilir. Tutum, bir kişinin belirli bir nesneye veya etrafındaki bir nesneye tepkisinin yönü olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla tutumda özne herhangi bir nesne, şey

veya şeydir; herhangi bir kişi, grup veya soyut ifade olabilmektedir. Pek çok tutum sorununun her insanın içinde yaşadığı çevre tarafından şekillendiği düşünüldüğünde, tüm konulara karşı farklı bir tutum oluşturulması kaçınılmazdır. İnsanlar genel olarak bir tavırla doğmazlar ve yaşarken bu tavrı kazanırlar. Bir birey belirli bir özne, nesne veya bireye karşı tutumunu nasıl belirlemektedir şeklinde bir soru düşünüldüğünde bunun farklı birkaç cevabı olmaktadır. Bazı davranışlar bireylerin kendi tecrübelerine dayanırken, bazıları başka kaynaklardan öğrenilmektedir. İnsanların tutumlarının oluşumunu etkileyebilecek kaynaklar genellikle aile, çevresel etkiler ve doğrudan kişisel deneyim olarak sıralanmaktadır (Günbay ve Sarı, 2020). Okullarda yer alan spor kulüpleri de öğrencilerin spora ve sportmenliğe karşı tutumlarını etkileyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren sporla iç içe olma imkânı bulan ve sporun kuralları ile felsefesini öğrenebilen çocukların ileride bir sporcu veya spor izleyicisi olarak daha sportmen davranışlar sergiledikleri yapılan pek çok araştırma tarafından açığa çıkarılmıştır.

2.3.3.2. Sportmenlik Davranışı Gelişiminde Demografik Özelliklerin Etkileri

Demirhan (2002), Kendini Açma Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi isimli araştırması, 2001/02 Eğitim/Öğretim yılında, Eskişehir il merkezinde yer alan 6 ortaöğretim kurumundan 1123 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiş ve 946 öğrenciden kullanılabilir veri elde edilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla saldırganlık eylemlerinde bulunma eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Giles ve Heyman (2005) Küçük çocukların cinsiyet ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, çalışmaya katılan çocuklardan erkek olanların kızlara göre daha saldırgan oldukları sonucuna varmışlardır. Balat ve Akman (2006) Araştırmaya, Ankara il merkezinde 5 ilçede bulunan 5 farklı resmi ortaöğretimden ve 2 özel ortaöğretimden seçkisiz yöntemle seçilen 482 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık boyutunu ele alan araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha saldırganlığa sahip oldukları saptanmıştır.

Balat ve Akman (2006), Araştırmaya, Ankara il merkezinde 5 ilçede bulunan resmi ortaöğretim kurumundan ve 2 özel ortaöğretim kurumundan 482 öğrencinin katıldığı çalışmada, Mesleki ve teknik liselerde eğitim görenlerin saldırganlık eğilimlerine daha yatkın oldukları saptanmıştır. Ağlamaz (2006), Araştırma 2005/2006 Eğitim Öğretim yılı içerisinde Çorum il merkezinde bulunan kamu ve özel okullarında eğitim gören 646 erkek öğrenci ve 577 kız öğrenci katılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık puanlarının okul türü açısından incelenmesini araştırmışlar, öğrencilerin eğitim görmekte oldukları okul türüne göre Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Teknik Lise, Anadolu

Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Meslek, Anadolu Ticret Meslek ve Meslek Lisesi öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanları diğer gruplardan çok daha yüksek bulunmuş; Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği Puanları diğer gruplara göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Derwent (2007), Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Pportif Aktivitelere Katılma İlişkisi isimli araştırmasında, 187 Erkek, 167 Kız öğrenci katılım göstermiş. Spor yapma konusunda aktif olanların aktif olmayanlara göre daha atılgan oldukları sonucuna varılmış fakat diğer saldırganlık niteliklerinde sporun içinde aktif olarak yer alan ve yer almayanlar arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır. Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007), araştırmalarında takım sporu içerisinde yer alan sporcuların fair-play davranışı davranışı gösterme yatkınlıklarının bireysel spor branşları ile uğraşanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Yıldız (2009a), Spor Yapan Ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi isimli çalışmasında; 2007/08 Eğitim Öğretim Yılında Kastamonu il merkezinde yer alan ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden; 300 tanesi spor yapan, 300 tanesi sedanter toplamda 600 öğrenci araştırmaya katılım sağlamış, çalışma sonucunda aktif spor yapan ve aktif spor yapmayanlar arasında saldırganlık ve atılganlık davranışları incelendiğinde istatikselsel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kaya (2009), Araştırma, ortaöğretim öğrencilerinde saldırgan eylemlerin ortaya çıkışında katkıda bulunan faktörlerin araştırılması hedefiyle, İstanbul İlinde yer alan Şişli İlçesindeki 400 ortaöğretim kurumunda eğitim gören 14 - 18 yaş grubu toplamda 805 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırma bulgularına göre Endüstri Meslek Liselerinde okuyan öğrencilerin Düz Lisede okuyan öğrencilere göre daha saldırgan davranışlar sergilediği sonucuna varmıştır. Tutkun, Güner, Ağaoğlu ve Soslu (2010) Yapmış oldukları çalışmaya takım sporları ile uğraşan 120 (%50)'si bireysel sporlarla uğraşan (%50)'si öğrencilerden toplam 240 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmada takım sporu ile uğraşan sporcuların, bireysel sporlarla uğraşan sporculardan daha düşük saldırganlık düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Çelik ve Pulur (2011), ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, ortaöğretim 1. sınıf öğrencisi olan ve farklı okul türlerinde öğrenim gören 318 öğrenci ile anket çalışması yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyetler, okul türleri, ailede spor yapan kişi olması durumuna göre bireyler arasında tutum farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir. Solak (2011), Çorum İli merkezinde yer alan ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 247'si (%48,1) aktif spor yapan, 267'si (%51,9) aktif spor yapmayan toplamda 514 (266 erkek, 248 kız) öğrenci bu araştırmaya katılmış, Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki ortaöğretim türü değişkeni bakımından incelenmiştir. Sonuca bakıldığında Anadolu Öğretmen Lisesi, Fen Lisesi ve Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi ve Genel Lisede öğrenim gören öğrencilerin yıkıcı saldırganlık, atılganlık, edilgen ve genel

saldırganlık değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamış, Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin empatik eğilimleri bakımından meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinden daha fazla empatik eğilime sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Keskin (2015b), Sakarya ilinde eğitim gören 640 öğrencinin katılımı ile lisanslı olarak spor yapanların saldırganlık seviyelerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada 5+ spor yapanların, 5+ yıldan daha az spor yapanlara göre saldırganlık puanlarını yüksek bulmuş bu durumu sporculuk yılı artıkça yenilgiye tahammülsüzlük olarak yorumlamıştır.

Keskin (2015a), Ortaöğretim kurumları arası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin saldırganlık durumlarını araştırdığı çalışmasına; Zonguldak İli Kozlu İlçesinde 2013/14 yılları arası okullar arası spor müsabakalarına katılan 3 ortaöğretim kurumundan toplam 400 öğrenci katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde 5 yıl ve üstünde lisanslı spor yapan sporcuların 4 yıl ve altında spor yapan sporculara göre genel saldırganlık puanları daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Aydın ve diğerleri (2015) Aktif spor yapan ve aktif spor yapmayan 12 ile 14 yaş arası ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerini inceledikleri çalışma Kütahya İl sınırları içerisinde öğrenim gören, 12-14 yaş grubu çocuklardan 101'i kız, 99'u erkek toplamda 200 öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışmada öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri arttıkça saldırganlık düzeylerinde azalma meydana geldiği saptanmıştır. Keskin (2015c), Zonguldak ilinde yapmış olduğu çalışmada ortaöğretim kurumları arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarını araştırmıştır. Araştırmaya katılan toplam 400 öğrencinin %67'si Erkek, %33'ü kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda okul maçlarına katılan öğrencileri cinsiyet olarak ayırdığında erkek öğrencilerin daha saldırgan olduğu sonucuna varmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre saldırganlık puanları anlamlı seviyede yüksek farklı araştırmalarda mevcuttur (Aksoyak, 2015; Campano ve Munataka, 2004; Çakır, 2014; Okyaz, 2017). Şenel ve Yıldız (2016) çalışmalarında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde öğrenim gören 390 öğrenci katılmış, katılımcıların %56,7'si (221 kişi) erkek, %43,3'ü (169 kişi) kadındır. Çalışmaya Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi, Spor Yöneticiliği ve Rekreasyon bölümleri katılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda bireysel spor yapan katılımcıların idarecilere karşı saygılı olma, kurallara uyma ve sosyal sözleşmelere uyma boyutlarında takım sporu yapan katılımcılara göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Bozdemir (2017), fair play ve empati değerlerini spor ortamında ölçmeyi amaçladığı çalışmasına 2013/2014 Eğitim Öğretim Yılında Kastamonu ilinde öğrenim gören 140 kadın, 242 erkek toplam 382 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda sınıf arttıkça sportmen davranışın azaldığını sonucuna varmıştır. Tekeli (2017), Yapmış olduğu çalışmada Burdur ilindeki ortaöğretim öğrencilerini beden eğitimi dersinde sportmen davranışlar sergileme düzeylerini bazı demografik değişkenlere göre incelemiştir. 14, 15, 16, 17 ve 18 yaşındaki toplam 316

kadın, 189 erkek ortaöğretim öğrenciyle yaptığı ve sportmenlik değerlerini ölçmeyi amaçladığı çalışmasında kadınların PDS ve BEDSDÖ puanlarını erkeklere göre anlamlı ölçüde yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Çavdar (2018), Ortaöğretim öğrencilerinde öfke kontrolü, saldırganlık eğilimleri ve tolerans düzeylerinin spora katılım açısından değerlendirmeyi hedeflediği çalışmasında Trabzon ilinde 842 öğrenciye anket ölçeği uygulamıştır. Elde edilen veriler ışığında genel olarak saldırganlık boyutlarında demografik değişkenlerden; cinsiyet, okul türü, spor dalı, aile gelir durumu ve baba eğitim durumunun, öfke ifade ölçeğinde; okul türü ve aile gelir durumu değişkenlerinin; öfke kontrol boyutunda ise cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca spora katılımın, öğrencilerin fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık düzeyleri üzerinde de negatif etkilerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Kılış (2019), Adana ili Seyhan, Yüreğir, Sarıcam ve Çukurova merkez ilçelerinde yer alan okulların okul takımlarında faaliyet gösteren öğrencilerin dahil edildiği çalışmasında, Çalışmaya dahil olan öğrencilerin okul türlerine bakıldığında; öğrencilerin mesleki ve teknik lise ile spor lisesinde eğitim görenlerin, Anadolu lisesi ve fen lisesinde eğitim görenlerin saldırganlık ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna varmıştır. Caz ve İkizler (2019), araştırmalarında üniversite öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranış düzeylerini belirlemeyi ve bu durumun sosyodemografik özelliklerle ilişkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda 150 öğrenci ile anket ölçeği çalışması yapmış ve araştırma sonuçlarında öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin yüksek olduğunu ve cinsiyete göre sportmenlik düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca araştırmada sportmenlik ve fair play kavramlarına dair bilgi sahibi olmanın sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Turan (2020b), çalışmasında okul sporlarına katılım sağlayan ortaöğretim öğrencilerinin sporda ahlâktan uzaklaşma durumlarının hangi değişkenlere bağlı olduğunu belirlemeyi amaçladığı araştırmasında farklı ortaöğretim türlerinde okuyan 1016 katılımcı ile anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler cinsiyet değişkeninin etkili olduğu ve kızlar lehine anlamlı bir farklılığa neden olduğu, ayrıca okul türü değişkeninin de anlamlı bir farklılığa yol açtığı tespit edilmiştir. Meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, anadolu ve imam hatip liselerinde eğitim gören öğrencilere kıyasla anlamlı derece farklı olduğu tespit edilmiştir. Certel, Bahadır ve Çelik (2020) Öğrencilerin sportmenlik seviyelerini ölçmek adına yaptıkları çalışmada, Antalya ilindeki ortaokullarda öğrenim gören 217 kadın, 154 erkek olmak üzere 371 ortaokul öğrencisinin katılım gösterdiği araştırmada bireysel spor yapan öğrencilerin takım sporu ve spor yapmayan öğrencilere göre sportmenlik puanları daha yüksek bulmuşlardır. Yalçın, Tek ve Çetin (2020) Amatör olarak spor yapan üniversite öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerinin incelendiği çalışmaya, Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde lisans öğrenimi gören 133 kadın, 216 erkek olmak üzere toplam 349 amatör

sporcu katılmıştır. Çalışma sonucunda bireysel spor yapan öğrencilerin takım sporu yapan öğrencilere göre bütün alt boyutlarda sportmenlik ortalamaları daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çetinöz ve diğerleri (2020), çalışmalarında üniversite öğrencilerinin sportmenlik düzeyini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda da spor eğitimi alan ve almayan üniversite öğrencilerinin demografik değişkenlere göre kategorilendirilmeleri sağlanmıştır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği'nin kullanıldığı çalışmada hem ölçek genelinde hem de ölçeğin alt boyutlarının tümünde cinsiyet değişkeninin anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Sportmenlik düzeyinin fakülteye ve okul düzeyine göre değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda lisans düzeyinde alınan spor eğitiminin sportmenlik ya da centilmenlik düzeyinde pozitif yönde etki ettiğinin düşünülebileceği bildirilmiştir.

Günbay ve Sarı (2020), destekleme ve yetiştirme kursuna katılan öğrencilerin beden eğitimi ve spor tutumlarını inceleyerek, sportmenlik davranışları ile uygulamalar hakkındaki görüşlerini açığa çıkarmak istemişlerdir. Çalışmada toplamda 78 deney, 71 kontrol grubu yani yetiştirme kursuna katılan ve katılmayan öğrencilerden oluşan 149 öğrenci ile anket gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise yetiştirme kursuna katılan 8 öğrenci ile odak grup görüşmesi yapılmış ve öğrencilerin görüşlerinin tespit edilmesi sağlanmıştır. Çalışmanın sonucunda kursun sportmenlik davranışları üzerinde anlamlı şekilde etkili olduğu ve spora karşı olan tutumu da etkilediği görülmüştür.

Önel (2021), Aydın İlinde öğrenim gören Ortaöğretim öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin sportmenlik ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya, 106'sı 9., 140'ı 10. Ve 107'si 11. sınıf olmak üzere, toplam 353 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya göre öğrencilerin sportmenlik ve saldırganlık boyutları sınıf seviyesi değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sportmenlik boyutunda tüm ölçeklerde (BEDSDÖ, PDS, NDK) sportmen davranış değerleri 9. Sınıf seviyesinin 10 ve 11. Sınıf seviyesinden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerin yaş seviyesi ve ya sınıf seviyesi arttıkça sportmenlik düzeyleri azaldığı sonucuna varılmıştır.

2.4. Sportmenlik Dışı Davranışlar

Sportmenlik kavramı en geniş tanımıyla, sporda toplumsal ilişkilerin ve ahlakın düzenliliği ile açıklanmaktadır. Sporun etiğine göre nasıl hareket edileceğini önceden bildiren ahlaki veya nazik jestleri içermektedir. Ancak insanların rakiplerini kazanma arzusu ve arzusu onları bu erdemli davranışlardan kurtarabilir. Sportif faaliyetlerde, sporun amacı dışında kabul edilemez bazı hareketlerin yapıldığı görülmektedir. Sporcunun spor kurallarına uymayan, kendisinden başlayarak faul yapması, aşırı sportmenlik dışı güç kullanması, yasaklı maddeler kullanması, maçı kasten kaybetmesi, yani maçı şike yapması ve sahayı ve maçın sonucunu etkileyecek kararlar alması buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Ayrıca spor müsabakalarını

izleyen seyircilerin olumsuz hareketleri de izlenmektedir. Evrensel olarak sportmenlik dışı değerlendirilen davranışlar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir;

- Hile ve aldatma,
- Küfür,
- Şiddet ve saldırganlık,
- Doping kullanımı (Balçıkanlı ve Yıldırım, 2011)

Hile, kazanmak için haksız bir avantaj elde etme girişimidir. Spor katılımcıları, katıldıkları sektörün tüm kurallarını kabul etmiş sayılırlar. Nelere izin verilip nelere izin verilmediğini oyunun kuralları belirlediğinden, oyundaki becerilerin de belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha açık olmak gerekirse, hile yapmak, oyunun kurallarını çiğneyerek yasadışı bir yöntemle kazanç sağlamak olarak tanımlanabilir. Aldatma cezasız kalmak veya yakalanmak olarak da görülebilir. Sporcuların yasaklı doping maddeleri kullanması, spor müsabakaları esnasında kazanmak ya da bilinçli olarak kaybetmek için kasten yapılan tüm hareketler hiledir. Hile, sporcular tarafından ahlaki olarak meydan okunmaz ve sporun bir parçası olarak kabul edilmezse, insanlar bu ilk galibiyeti alacak ve sporda bir beceri haline gelebilecektir. Sporcuların fiziksel ve zihinsel performansını artırmak için kullandıkları yapay ve yasaklı maddeler ise doping olarak bilinir ve sportmenlik dışı davranışlardan bir diğerinin meydana gelmesine sebep olur. Doping, sporcuları sonradan yorar ve depolanan enerji kaynaklarını kullanarak vücut kapasitesinin %100'ünün kullanılmasına izin verir. Okçuluk, atıcılık gibi sporlarda vücudu sakınlaştırmak, nabızı yavaşlatmak, heyecanı azaltmak için kullanılan ilaçlar da yapay ve yasak yollardan sporcuların performansını artırmaktadır. Yapılan araştırmalar dopingin insan sağlığını tehdit ettiğini ortaya çıkarmıştır. Erkeklerde azalmış sperm sayısı, bozulmuş hormonal denge; kadınlarda sivilce, saç dökülmesi, saç uzaması, sesin kalınlaşması; çocuklarda büyüme geriliği gibi birçok zararlı etkisi vardır. Sporcular zararlı ve yasak olduğunu bilseler de dopingsiz başarının elde edilemeyeceğini bilerek dopingi bir kurtarıcı olarak görmektedirler. Yaşadığımız dünyada şiddet ve saldırganlık toplumu derinden etkilemektedir. Genel olarak şiddet ve saldırganlığı uygulayan kişilerin ilk etapta şiddet ve saldırganlığa maruz kalmış kişiler oldukları dikkat çeken bir noktadır. Toplumda şiddet ve saldırganlık yaygındır ve spor ortamlarında da kendini göstermektedir. Bu davranışların temelinde spor yöneticileri, antrenörler, sporcular ve taraftarlar bulunmaktadır. İzlenen maçlar sırasında diğer sporcu ve antrenörlerin zaman zaman sahadan atladığı, sahada sözlü ve fiziksel saldırganlık sergiledikleri, taraftarlar arasında gerginlik ve küfürlerin yaşandığı sıklıkla gözlenmektedir. Özellikle spor sektörünün liderlerinin aşırı tutum ve davranışları her an sahadada ve tribünlerde olayları tetikleyebilmektedir. Sporda şiddet davranışının ortaya çıkmasının nedenlerinden biri, durumun performansı veya başarıyı artıracığına olan inançtır. Birçok yönetici ve antrenör, başarının agresif oyunla geldiğine

inanarak sorumlu oldukları sporcuları agresif davranışlara itebilmektedir (Araman, 2002; Babur, 2020).

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma sportmenlik davranışının seçili demografik değişkenlere göre okul spor kulüpleri bağlamında incelenmesini amaçlayan betimsel tarama modelinde ve aynı zamanda öğrencilerin sportmenlik ölçek puanlarının cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya çıkarmayı amaçlayan kesitsel tarama türünde betimsel bir çalışma olarak planlanmıştır.

Betimsel çalışmalar, genelde verilen bir durumu aydınlatmak, olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak ve standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak için yürütülür. Betimsel araştırmalar; bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlanmasını sağlayan çalışmalardır (Karasar, 2009; Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2014). Tarama modelleri; bir konuya veya olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalardır (Karasar, 2009; Büyüköztürk vd. 2014).

Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri yanıtların içtenlikle ve gerçek görüşlerini yansıttığı kabul edilmiştir ve bu araştırmanın sayılısını oluşturmaktadır. Ayrıca bu araştırma Gaziantep il merkezi ve ilçelerinde ortaöğretim okullarında 2021/2022 eğitim öğretim yılında okuyan öğrenciler ile sınırlıdır. Araştırma sürecinde elde edilecek veriler, ulaşılan kaynaklar ile sınırlı olacaktır. Araştırma coğrafi olarak Gaziantep iliyle sınırlandırılacaktır.

3.2. Araştırma Problemi ve Hipotezler

Bu tez çalışmasında araştırma problemi “Okul spor kulüplerinde yer alan ortaöğretim öğrencilerinin seçilmiş demografik değişkenlere göre sportmenlik düzeyleri nedir?” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın hipotezleri ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Hipotezler;

H₁: Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır.

H₂: Ortaöğretim öğrencilerinin sporculuk yılına göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır.

H₃: Ortaöğretim öğrencilerinin spor branşına göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır.

H₄: Ortaöğretim öğrencilerinin okul türü değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır.

H₅: Ortaöğretim öğrencilerinin yaş değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır.

H₆: Ortaöğretim öğrencilerinin lisanslı sporcu değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

3.3.1. Evren

Araştırmanın sınırlandırılmış çalışma evrenini, Gaziantep ili resmi ortaöğretim okullarında okuyan 194121 öğrenci oluşturacaktır.

3.3.2. Örneklem

Örneklem olarak 2021-2022 (Güz) eğitim öğretim döneminde Gaziantep ili merkez ve ilçelerinde 14-18 yaşları arasında yer alan 103.097 erkek ve 92.100 kadın öğrenci arasından 103097(1000/194121) =531 erkek, 92100(1000/194121) =474 kadın öğrenciye kolayda örnekleme yolu ile seçilen tahmini 1000 öğrenciye ulaşılması planlanmıştır ancak araştırma sonucunda kullanılabilir ölçek verisi toplamda 824 öğrenci olmuştur.

3.4. Araştırmada Kullanılacak Veri Toplama Araçları

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmacı tarafından hazırlanmış olup araştırma grubunu oluşturan bireyler hakkında bilgi toplamayı amaçlamıştır. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, okul türü, sporcu geçmişi, spor branşına ilişkin demografik bilgileri sorgulanmıştır.

3.4.2. Sportmenlik Davranışı Örneği

Gümüş ve diğerleri (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. SDÖ alt boyutları Kurallar, Kasti Davranışlar, Rakip, Oyuna Bakış, Sportmen Davranış olarak isimlendirilmiştir. 5 alt boyutlu ölçeğin Kurallar alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,887, Kasti Davranışlar alt boyutu için 0,747, Rakip alt boyutu için 0,818, Oyuna Bakış alt boyutu için 0,778, Sportmen Davranış alt boyutu için 0,903 bulunmuştur.

Ölçekte yer alan “Kurallar” alt boyutu 1., 2., 3., 4., 5., 6. Maddeden, “Kasti Davranışlar” alt boyutu 7., 8., 9., 10., 11. Maddeden, “Rakip” alt boyutu 12., 13., 14. Maddeden, “Oyuna Bakış” alt boyutu 15., 16., 17., ve 18. Maddeden, “Sportmen Davranış” alt boyutu 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., ve 27. Maddeden oluşmaktadır. Ölçekte, “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde puanlandırılan 5’li likert ölçeği kullanılmıştır.

Kurallar: Katılımcıların spor müsabakasında oyunun kurallarına uyma ve etik davranışları temsil etmektedir.

Kasti Davranışlar: Katılımcıların spor müsabakasında ahlaki davranışlarını temsil etmektedir.

Rakip: Bu alt boyut katılımcıların spor müsabakalarında rakiplerine karşı, rakibin sağlığı açısından korumacı davranışlarını temsil etmektedir.

Oyuna Bakış: Katılımcıların spor müsabakasının sonucuna bakışını temsil etmektedir.

Sportmen Davranış: Katılımcıların spor müsabakası esnasında ve sonucunda beklenen davranışa yönelik sonuçlarını temsil etmektedir.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerini ortaya koymak için betimsel istatistikler; sportmenlik ölçek puanlarının cinsiyete ve okul türüne göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere parametrik testler kullanılmıştır (T testi, One-way Anova).

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde yapılan ölçek uygulamasının bulguları verilmiş ve sonuçlar tartışılmıştır. İlk olarak verilerin normal dağılıma uyup uymadığının belirlenmesi için yapılan normallik testinin sonuçları aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4.1.
Ölçek Verilerinin Basıklık-Çarpıklık Analizi

		İstatistik	s.s.
Kural	Ortalama	4,0049	,02924
	Çarpıklık	-1,022	,085
	Basıklık	1,754	,170
Kasti	Ortalama	3,8252	,03305
	Çarpıklık	-,843	,085
	Basıklık	,651	,170
Rakip	Ortalama	4,1262	,03088
	Çarpıklık	-1,256	,085
	Basıklık	2,031	,170
Oyun	Ortalama	3,7451	,03154
	Çarpıklık	-,658	,085
	Basıklık	,541	,170
Sportmenlik	Ortalama	4,0400	,02868
	Çarpıklık	-1,254	,085
	Basıklık	2,804	,170

Tablo 4.2.
Ölçek Verileri Normallik Analizi

	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	p	İstatistik	df	p
Kural	,293	824	,000	,812	824	,000
Kasti	,281	824	,000	,850	824	,000
Rakip	,273	824	,000	,789	824	,000
Oyun	,264	824	,000	,863	824	,000
Sportmenlik	,311	824	,000	,779	824	,000

Tablo 4.1 ve 4.2 verileri incelendiğinde, veri setinin normal dağılıma uyum sağlamadığı görülmektedir ($p < 0,05$). Aslında basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde kasti ve oyun davranışlarının -1,5 ve +1,5 arasında değişim göstermekte olup normal dağılıma uyduğu ancak diğer verilerin de etkisiyle toplam veri setinin normal dağılımdan uzaklaştığı görülmektedir. Zaten sosyal bilimler alanındaki likert tipi ölçeklerde normal dağılımın görülmesi hayli zordur. Bu şekilde normal dağılıma uygun olmayan verilerin analizinde genellikle non-parametrik testlerin uygulanması uygun bulursa da non-parametrik testlerdeki güven düzeyi parametrik

olanlara kıyasla daha düşük olduğu için bu çalışmada t-testi ve one-way anova gibi parametrik testler uygulanmıştır.

4.1. Kişisel Bilgi Formu Bulguları

Araştırma ölçeğinde katılımcıların cinsiyet, yaş, ortaöğretim türü, sınıf dereceleri, kaç yıldır spor yapıyor oldukları, lisanslı spor yapıp yapmadıkları ve spor branşları bilgileri alınmıştır. Bu bilgilere ait frekans tabloları aşağıda verilmiştir. Yalnızca spor branşında en fazla yapılan sporlara yer verilmiş, tüm sporlara ait veriler paylaşılmamıştır.

Tablo 4.3.
Kişisel Bilgi Bulguları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cinsiyet	Kız*	461*	55,9	55,9	55,9
	Erkek	363	44,1	44,1	100,0
Yaş	14	85	10,3	10,3	10,3
	15	218	26,5	26,5	36,8
	16*	243*	29,5	29,5	66,3
	17	181	22,0	22,0	88,2
	18	97	11,8	11,8	100,0
Ortaöğretim Türü	Spor Lisesi	71	8,6	8,6	8,6
	Anadolu Lisesi*	485*	58,9	58,9	67,5
	İmam Hatip Lisesi	65	7,9	7,9	75,4
	Meslek Lisesi	122	14,8	14,8	90,2
	Fen Lisesi	81	9,8	9,8	100,0
Sınıf Derecesi	9. Sınıf	239	29,0	29,0	29,0
	10. Sınıf*	292*	35,4	35,4	64,4
	11. Sınıf	187	22,7	22,7	87,1
	12. Sınıf	106	12,9	12,9	100,0
Spor Yapılan Yıl	1 Yıl*	245*	29,7	29,7	29,7
	2 Yıl	143	17,4	17,4	47,1
	3 Yıl	124	15,0	15,0	62,1
	4 Yıl	92	11,2	11,2	73,3
	5 Yıl ve daha fazlası	220	26,7	26,7	100,0
Lisansa Sahip Olma	Evet	351	42,6	42,6	42,6
	Hayır*	473*	57,4	57,4	100,0
Spor Branşı	Futbol*	182*	22,1	22,1	27,1
	Voleybol	172	20,9	20,9	56,6
	Taekwondo	53	6,4	6,4	68,4
	Toplam	824	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloda verildiği üzere toplam 824 katılımcıdan 461'i kadın, 363'ü erkektir. En fazla katılımcı yaşı 16; Anadolu lisesi katılımcıların en fazla okuduğu lise türü; en fazla okunan sınıf derecesi 10. sınıf; en fazla spor yapma yılı 1 yıl olmuştur. Katılımcılar %57,4'lük bir oranla spor lisansına sahip olmadıklarını bildirmiş ve en fazla yaptıkları spor branşı sırasıyla

futbol ve voleybol olmuştur. Yapılan diğer spor branşları şu şekilde sıralanabilmektedir; güreş-bilek güreşi, çim hokeyi, basketbol, hentbol, badminton, karate, judo, atletizm, teniz, futsal, yüzme, boks, kikkoks, yürüyüş, folklor, koşu, fitness, jimnastik, bocce, oyun, serbest branş, bisiklet, futbol-fitness, futbol-tırmanış-satranç, basketbol-hentbol, basketbol-oryantring, serbest branş, hepsi ve hiç biridir.

4.2. Kural Davranışları Ölçeği Bulguları

Kural davranışlarının ölçümü için 6 soru sorulmuştur. Sportmenlikte kural davranışlarına verilen yanıtların ortalamasının frekansları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.4.
Sportmenlikte Kural Davranışları Frekans Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	15	1,8	1,8	1,8
Katılmıyorum	22	2,7	2,7	4,5
Kararsızım	132	16,0	16,0	20,5
Katılıyorum*	430*	52,2	52,2	72,7
Kesinlikle Katılıyorum	225	27,3	27,3	100,0
Toplam	824	100,0	100,0	

Tablo 4.4. incelendiğinde öğrencilerin kural davranışlarında en fazla katılıyorum seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Yani genel olarak kurallara uydukları ve uymayı önemsedikleri belirlenmiştir.

4.3. Kasti Davranışlar Ölçeği Bulguları

Kasti davranışlarının ölçümü için 5 soru sorulmuştur. Sportmenlikte kasti davranışlarına verilen yanıtların ortalamasının frekansları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.5.
Sportmenlikte Kasti Davranışlar Frekans Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	22	2,7	2,7	2,7
Katılmıyorum	52	6,3	6,3	9,0
Kararsızım	167	20,3	20,3	29,2
Katılıyorum*	390*	47,3	47,3	76,6
Kesinlikle Katılıyorum	193	23,4	23,4	100,0
Toplam	824	100,0	100,0	

Tablo 4.5. incelendiğinde öğrencilerin kasti davranışlarında en fazla katılıyorum seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Yani genel olarak kasti davranışlardan kaçındıkları ve uymayı önemsedikleri belirlenmiştir.

4.4. Rakip Davranışları Ölçeği Bulguları

Rakip davranışlarının ölçümü için 3 soru sorulmuştur. Sportmenlikte rakip davranışlarına verilen yanıtların ortalamasının frekansları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.6.
Sportmenlikte Rakip Davranışları Frekans Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	18	2,2	2,2	2,2
Katılmıyorum	24	2,9	2,9	5,1
Kararsızım	98	11,9	11,9	17,0
Katılıyorum*	380*	46,1	46,1	63,1
Kesinlikle Katılıyorum	304	36,9	36,9	100,0
Toplam	824	100,0	100,0	

Tablo 4.6. incelendiğinde öğrencilerin rakip davranışlarında en fazla katılıyorum seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Yani genel olarak rakip duygusunun kuvvetli olmadığını ve sporun gereklerine uygun davranabildikleri ve uymayı önemsedikleri belirlenmiştir.

4.5. Oyuna Bakış Ölçeği Bulguları

Oyuna bakış davranışlarının ölçümü için 4 soru sorulmuştur. Sportmenlikte oyuna bakış davranışlarına verilen yanıtların ortalamasının frekansları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.7.
Sportmenlikte Oyuna Bakış Davranışları Frekans Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	19	2,3	2,3	2,3
Katılmıyorum	44	5,3	5,3	7,6
Kararsızım	223	27,1	27,1	34,7
Katılıyorum*	380*	46,1	46,1	80,8
Kesinlikle Katılıyorum	158	19,2	19,2	100,0
Toplam	824	100,0	100,0	

Tablo 4.7. incelendiğinde öğrencilerin oyuna bakış davranışlarında en fazla katılıyorum seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Yani genel olarak oyun oynamanın oyunu kazanmaktan daha önemli olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

4.6. Sportmenlik Davranışı Ölçeği Bulguları

Oyuna sportmenlik davranışlarının ölçümü için 9 soru sorulmuştur. Sportmenlikte oyuna bakış davranışlarına verilen yanıtların ortalamasının frekansları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.8.
Sportmenlik Davranışları Frekans Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	19	2,3	2,3	2,3
Katılmıyorum	14	1,7	1,7	4,0
Kararsızım	107	13,0	13,0	17,0
Katılıyorum*	459*	55,7	55,7	72,7
Kesinlikle Katılıyorum	225	27,3	27,3	100,0
Toplam	824	100,0	100,0	

Tablo 4.8. incelendiğinde öğrencilerin sportmenlik davranışlarında en fazla katılıyorum seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Yani genel olarak oyuna bakış, rakip, kural ve kasti davranışların toplamında oyunun içerisinde olmayı her şeyden fazla önemstedikleri belirlenmiştir.

4.7. Anket Ölçeği Toplam Bulguları

Anket ölçeğinden elde edilen sonuçların gruplara ayrılmadan değerlendirilebilmesi için SPSS 22 programı “Compute” komutu yardımıyla ortalama sonuçların elde edildiği “Sportmenlik Toplam” adı verilen yeni bir değişken oluşturulmuştur. Araştırma hipotezlerinin doğruluğunun test edilmesi bu değişken ile sağlanmıştır. İlk hipotez olan “Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır” in test edilebilmesi için bağımsız örneklem için T testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.9.
Toplam Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Kız	461	4,0217	,66559	822	2,76	0,006
Erkek	363	3,8760	,84890			

Tablo 4.9.’daki sonuçlara karar verilebilmesi için p ve t değerlerine bakılabilmektedir. $p < 0,05$ olarak cinsiyet bağımsız değişkeninin sportmenlik davranışı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. t değeri için ise teorik ve hesaplanan değerlerin kıyaslanması ile karar verilebilir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere $t_{\text{hesaplanan}} 2,76$ iken, $0,05$ anlamlılık düzeyine göre $t_{\text{teorik}} ((N1+N2)-2=822 \text{ karşılık değeri}) 1,96$ olarak hesaplanmış ve $t_{\text{hesaplanan}} > t_{\text{teorik}}$ olmaktadır. Buna göre H_1 hipotezi kabul edilmelidir, yani cinsiyet sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmaktadır. Buna ek olarak kız öğrencilerin ($\bar{X}=4,0217$) sportmenlik davranışına ilişkin görüşlerinin, erkek öğrencilerin sportmenlik görüşlerine göre ($\bar{X}=3,8760$) daha olumlu olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Toplam puan değerlendirmesinin ardından sportmenlik davranışı alt boyutları (kural davranışları, oyuna bakış, kasti davranışlar, sportmenlik davranışları, rakip davranışları) üzerinden de bir değerlendirmenin sağlanabilmesi için aşağıdaki gibi analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.10.

Kural Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Kız	461	4,0087	,78292	822	0,145	0,883
Erkek	363	4,0000	,90731			

Öğrencilerin kural davranışları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde $p > 0,05$ olarak belirlenmiş yani istatistiksel açıdan herhangi bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.11’de ise kasti davranışlarla cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı irdelenmiş ve $p < 0,05$ olduğu hatta 0 değeri çıktığı için, cinsiyetin kasti davranışlar üzerinde kesinlikle bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca t değerine bakıldığında $t_{\text{hesaplanan}}$ 4,609 olurken, t_{teorik} 1,96 olarak hesaplanmış ve hesaplanan değer teorik değerden büyük oluşu da bizlere H_1 hipotezinin kabul edilmesi yönünde bir görüş sağlamıştır.

Tablo 4.11.

Kasti Davranış Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Kız	461	3,9588	,87255	822	4,609	0,000
Erkek	363	3,6556	1,01366			

Bir diğer sportmenlik davranışı alt boyutlarından olan rakip davranışlarındaki cinsiyet faktörünün etkisinin incelenmesi adına aşağıdaki gibi yine T-testi uygulanmıştır.

Tablo 4.12.

Rakip Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Kız	461	4,2256	,80560	822	3,653	0,000
Erkek	363	4,000	,96628			

Yine kasti davranış ölçeğinde olduğu gibi rakip davranışında da $p < 0,05$ olarak belirlenmiş ve cinsiyet değişkeninin rakip davranışları üzerinde istatistiksel açıdan etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.13.

Oyuna Bakış Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Kız	461	3,7701	,80707	822	,890	0,374
Erkek	363	3,7135	1,01672			

Tablo 4.13’te oyuna bakış görüşleri üzerinde cinsiyetin bir etkisinin olup olmadığı incelenmiş ve $p > 0,05$ bulunarak cinsiyet değişkeninin oyuna bakışı istatistiksel açıdan anlamlı olarak etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Son olarak sportmenlik davranışı alt boyutlarından aynı ismi taşıyan sportmenlik davranışı ile cinsiyet faktörü arasındaki ilişki Tablo 4.14’te incelenmiştir.

Tablo 4.14.
Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Kız	461	4,0976	,72922	822	2,268	0,024
Erkek	363	3,9669	,92480			

Tablo 4.14 incelendiğinde $p < 0,05$ olarak bulunmuş ve sportmenlik davranışı görüşleri üzerinde cinsiyet değişkeninin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Toplamda 5 farklı alt ölçekten 3 tanesi üzerinde (kasti davranış, rakip davranışı ve sportmenlik davranışı) cinsiyetin etkili olduğu tespit edilmiş ve diğer ikisi üzerinde ise (kural davranışı ve oyuna bakış görüşleri) etkili olmadığı görülmüştür. Bu nedenle sportmenlik toplam davranışı üzerinde cinsiyet faktörünün etkili olduğu bulunmuştur (Tablo 4.9.).

“H₂: Ortaöğretim öğrencilerinin sporculuk yılına göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır” hipotezinin değerlendirilmesi için uygulanan t testi tablosu aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4.15.
Toplam Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması

Katılım Sıklığı	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
5 yıl ve daha çok	220	3,9591	,87228	822	,036	0,971
5 yıldan az	604	3,9570	,70872			

Tablo 4.15'deki sonuçlara karar yine p ve t değerlerine bakılarak karar verilmiştir. $p > 0,05$ olarak öğrencilerin sportif faaliyetlerde bulunma sürelerinin sportmenlik davranışı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. t değeri için ise teorik ve hesaplanan değerlerin kıyaslanması ile karar verilebilir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere $t_{\text{hesaplanan}} 0,036$ iken, $0,05$ anlamlılık düzeyine göre $t_{\text{teorik}} ((N_1+N_2)-2=822 \text{ karşılık değeri}) 1,96$ olarak hesaplanmış ve $t_{\text{hesaplanan}} < t_{\text{teorik}}$ olmaktadır. Buna göre H₂ hipotezi reddedilmelidir, yani sporculuk yılının sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmadığı görülmektedir. Ayrıca tablodan yapılacak bir diğer çıkarım, 5 yıldan daha fazla sportif faaliyetlerde bulunan öğrencilerin ($\bar{X}=3,9591$) sportmenlik davranışına ilişkin görüşlerinin, 5 yıldan daha az sportif faaliyetlerde bulunan öğrencilerin ($\bar{X}=3,9570$) sportmenlik görüşlerine göre anlamlı bir farkın meydana gelmediği sonucuna varılabilmektedir.

Sporculuk yılı değişkeninin sportmenlik davranışı alt boyutları üzerindeki etkilerinin incelenmesi için yine T-testleri aşağıda sıralanan tablolarda uygulanmıştır (Tablo 4.16, 4.17, 4.18, 4.19, 4.20).

Tablo 4.16.
Kural Davranışı Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması

Katılım Sıklığı	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
5 yıl ve daha çok	220	4,0955	,91411	822	1,873	0,061
5 yıldan az	604	3,9719	,80887			

Tablo 4.16’da spor yapma yılının kural davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi adına T-testi uygulanmış ve $p>0,05$ bulunarak, istatistiksel açıdan herhangi bir farklılığa yol açmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.17.

Kasti Davranışlar Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması

Katılım Sıklığı	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
5 yıl ve daha çok	220	3,7727	1,02622	822	,959	0,338
5 yıldan az	604	3,8444	,91909			

Tablo 4.17’de görüldüğü üzere spor yapma yılının tıpkı kural davranışlarında olduğu gibi kasti davranışlar üzerinde de istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir (0,338). Ayrıca $t_{\text{hesaplanan}} < t_{\text{teorik}}$ ($0,959 < 1,96$) şeklindeki hesaplama da anlamlı bir etki oluşturmadığını göstermektedir.

Tablo 4.18.

Rakip Davranışları Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması

Katılım Sıklığı	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
5 yıl ve daha çok	220	4,0955	,99082	822	,601	0,548
5 yıldan az	604	4,1374	,84602			

Tablo 4.18’de ise alt boyutlardan birisi olan rakip davranışları üzerinde spor yılı faktörünün etkisi olup olmadığı incelenmiştir. $p>0,05$ olduğu için yine anlamlı bir etkinin oluşmadığı görülmektedir. Aşağıda Tablo 20’de oyuna bakış görüşleri incelenmiş ve $p>0,05$; $t_{\text{hesaplanan}} < t_{\text{teorik}}$ ($0,516 < 1,96$) olarak istatistiksel açıdan anlamlı bir etkinin olmadığı ispatlanmıştır.

Tablo 4.19.

Oyuna Bakış Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması

Katılım Sıklığı	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
5 yıl ve daha çok	220	3,7182	1,06099	822	,516	0,606
5 yıldan az	604	3,7550	,84223			

Son alt boyut olan sportmenlik davranışı üzerinde spor yılının etkisinin olup olmadığının incelenmesi adına Tablo 4.20’de olduğu gibi yine T-testi uygulanmıştır ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ve etki meydana gelmediği görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 2 Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Sporculuk Yılına Göre Karşılaştırılması

Katılım Sıklığı	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
5 yıl ve daha çok	220	4,0500	,92270	822	,209	0,834
5 yıldan az	604	4,0364	,78459			

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü üzere sportmenlik davranışı alt boyutlarından hiçbirinin spor yılı değişkeninden etkilenmemiştir. Bu nedenle toplam sportmenlik davranışı puanları ortalaması üzerinde de spor yılı değişkeni bir etki meydana getirmemiştir.

Sıradaki değerlendirilecek hipotez “H₃: Ortaöğretim öğrencilerinin spor branşına göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır” ‘dır. Bu hipotezin değerlendirilmesi için ise

bağımsız örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi (one-way anova) kullanılmıştır çünkü öğrencilerin spor branşları 30 kadar farklı spor grubundan meydana gelmektedir.

Tablo 4.21.

Bağımsız Örneklemeler İçin Tek-Faktörlü Varyans Analizi Tablosu (Spor Branşları-Sportmenlik)

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	32,323	30	1,077	1,954	,002
Gruplarıçi	437,190	793	,551		
Toplam	469,513	823			

Tablo 4.21'deki sonuçlara göre H_3 hipotezi kabul edilir. Farklı spor branşlarını yapan deneklerin sportmenlik davranışı açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$; $F = 1,954$). Yani farklı spor branşları, sportmenlik davranışı üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyine göre önemli bir farklılık göstermektedir ve H_3 hipotezi kabul edilmektedir.

" H_4 : Ortaöğretim öğrencilerinin okul türü değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır" hipotezi yine bağımsız örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi (one-way anova) kullanılmıştır.

Tablo 4.22.

Ortaöğretim Türü Gruplarına İlişkin İstatistikler

Lise Türü	N	Ort (\bar{X})	s.s.
Spor Lisesi	71	3,9296	,83365
Anadolu Lisesi	485	3,9567	,74978
İmam Hatip Lisesi	65	3,8769	,69614
Meslek Lisesi	122	4,0410	,68511
Fen Lisesi	81	3,9259	,86281
Toplam	824	3,9575	,75531

Tablo 4.23.

Bağımsız Örneklemeler İçin Tek-Faktörlü Varyans Analizi Tablosu (Ortaöğretim Türü-Sportmenlik)

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1,409	4	,352	,616	,651
Gruplarıçi	468,105	819	,572		
Toplam	469,513	823			

Tablo 4.24.

Çoklu Karşılaştırma Tukey Testi Sonuçları

Ortaöğretim Türü (I)	Ortaöğretim Türü (J)	Ort (\bar{X}) (I-J)	s.s.	p
Spor Lisesi	Anadolu Lisesi	-,02712	,09607	,999
	İmam Hatip Lisesi	,05265	,12978	,994
	Meslek Lisesi	-,11141	,11285	,861
	Fen Lisesi	,00365	,12291	1,000
Anadolu Lisesi	Spor Lisesi	,02712	,09607	,999
	İmam Hatip Lisesi	,07978	,09986	,931
	Meslek Lisesi	-,08428	,07657	,806
	Fen Lisesi	,03078	,09075	,997
İmam Hatip Lisesi	Spor Lisesi	-,05265	,12978	,994

	Anadolu Lisesi	-,07978	,09986	,931
	Meslek Lisesi	-,16406	,11610	,619
	Fen Lisesi	-,04900	,12589	,995
	Spor Lisesi	,11141	,11285	,861
Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	,08428	,07657	,806
	İmam Hatip Lisesi	,16406	,11610	,619
	Fen Lisesi	,11506	,10836	,826
	Spor Lisesi	-,00365	,12291	1,000
Fen Lisesi	Anadolu Lisesi	-,03078	,09075	,997
	İmam Hatip Lisesi	,04900	,12589	,995
	Meslek Lisesi	-,11506	,10836	,826

Tablo 4.21, 4.22, ve 4.23 incelendiğinde ortaöğretim türleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (\bar{X}) ($p>0,05$). Yani öğrencilerin eğitim gördükleri ortaöğretim türünün sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmadığı çıkarımı yapılabilmektedir ve H_4 hipotezi reddedilmektedir.

5. araştırma hipotezi incelendiğinde “ H_5 : Ortaöğretim öğrencilerinin yaş değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır” olduğu görülmektedir ve analiz için bağımsız örneklem için tek faktörlü varyans analizi (one-way anova) kullanılmıştır.

Tablo 4.25.

Yaş Gruplarına İlişkin İstatistikler

Yaş	N	Ort (\bar{X})	s.s.
14	85	3,9765	,59715
15	218	4,0138	,71507
16	243	3,9588	,70297
17	181	3,8895	,86214
18	97	3,9381	,87577
Toplam	824	3,9575	,75531

Tablo 4.26.

Bağımsız Örneklem İçin Tek-Faktörlü Varyans Analizi Tablosu (Yaş Grubu-Sportmenlik)

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1,594	4	,399	,698	,594
Grupları içi	467,919	819	,571		
Toplam	469,513	823			

Tablo 4.25 ve 4.26 incelendiğinde yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (\bar{X}) ($p>0,05$). Yani öğrencilerin hangi sınıf kademesinde ya da yaş grubunda olduklarının sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmadığı çıkarımı yapılabilmektedir ve H_5 hipotezi reddedilmektedir.

Araştırmanın son hipotezi “ H_6 : Ortaöğretim öğrencilerinin lisanslı sporcu değişkenine göre sportmenlik davranışları arasında fark vardır” şeklinde belirlenmiştir. Bu hipotez bağımsız örneklem için t testi ile belirlenmiştir.

Tablo 4.27.

Sportmenlik Davranışı Görüşlerinin Lisans Sahipliği Durumuna Göre Karşılaştırılması

Lisans Sahibi Olma	N	Ort (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Evet	351	3,9544	,79511			
Hayır	473	3,9598	,75521	822	0,102	0,919

Tablo 4.27'deki sonuçlara karar yine p ve t değerlerine bakılarak karar verilmiştir. $p > 0,05$ olarak öğrencilerin lisans sahibi olup olmama durumlarının sportmenlik davranışı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. t değeri için ise teorik ve hesaplanan değerlerin kıyaslanması ile karar verilebilir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere $t_{\text{hesaplanan}} 0,102$ iken, $0,05$ anlamlılık düzeyine göre $t_{\text{teorik}} ((N_1+N_2)-2=822 \text{ karşılık değeri}) 1,96$ olarak hesaplanmış ve $t_{\text{hesaplanan}} < t_{\text{teorik}}$ olmaktadır. Buna göre H_0 hipotezi reddedilmelidir, yani sporcu lisansına sahip olmanın sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmadığı görülmektedir. Ayrıca tablodan yapılacak bir diğer çıkarım, spor lisansına sahip öğrencilerin ($\bar{X}=3,9544$) sportmenlik davranışına ilişkin görüşlerinin, spor lisansı olmayan öğrencilerin ($\bar{X}=3,9598$) sportmenlik görüşlerine göre anlamlı bir farkın meydana gelmediği sonucuna varılabilmektedir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Yukarıda araştırmada kullanılan ölçek sonuçları paylaşılmıştır. Genel olarak öğrencilerde sportmenlik davranışlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sportmenlik

davranışı üzerinde etkili olup olmadığına bakılan cinsiyet, spor branşı, yaş, spor yılı, ortaöğretim türü ve lisansa sahip olup olmama bağımsız değişkenlerinden cinsiyet ve spor branşının sportmenlik davranışları üzerinde etkili olduğu, diğer değişkenlerin ise anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Cinsiyetin sportmenlik davranışı üzerinde etkili olmasının nedeni, ergenlik döneminde cinsiyet hormonlarının salgılanmasıyla birlikte kişilik ve karakter bakımından çocukların farklılaşmasıyla açıklanabilir. Erkeklerde daha fazla sinirli olma ve saldırganlık hareketlerine eğilim artarken, kız öğrencilerde daha duygusal ve naif bir tavır gelişmektedir. Bu nedenle sportmenlik puanlarında kız öğrencilerin daha yüksek değerler aldıkları görülmektedir. Koç ve Seçer (2018), spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışlarını incelediği çalışmada cinsiyet faktörünün sportmenlik davranışını etkilediğini tespit etmiştir. Türkmen ve Varol (2015), ortaokul öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersinin sportmenlik davranışı oluşturup oluşturmadığını incelediği çalışmalarında 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri ile anket çalışması yapmışlar ve araştırmanın sonucunda tıpkı bu çalışmada olduğu gibi kız öğrencilerin erkeklere kıyasla sportmenlik davranışlarının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Her iki çalışmada bu çalışmayı destekler sonuçlar sunmuştur.

Yaş faktörünün bu çalışmada sportmenlik davranışı üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında bazı çalışmalarda sınıf düzeyi ve yaş faktörünün sportmenlik davranışına etkisi olduğu, bazı çalışmalarda ise etkisinin olmadığı yani konu hakkında farklı görüşlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun nedeninin çalışmanın yapıldığı örneklem grubunun diğer demografik özelliklerinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin sportmenlik davranışına olan katkısının incelendiği bir çalışmada, sportmenlik üzerinde hangi değişkenlerin etkili olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda sınıf düzeylerine göre öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (Hacıcaferoğlu ve diğerleri 2015). Altun ve Güvendi (2019) ise çalışmalarında yine ortaokul öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersinin sportmenlik üzerindeki etkisini incelemişler ve sınıf düzeyinin sportmenlik davranışını etkilediğini bildirmişlerdir. İki çalışmada bu çalışmaya zıt olarak elde edilen sonuçlar ile ortaokul öğrencilerinde bilincin sınıflar arasında birden geliştiği fakat ortaöğretim düzeyinde bilişsel gelişimin yavaşlamasıyla birlikte bu farkın ortaya çıkmadığı yorumu da yapılabilmektedir.

Bu çalışmada cinsiyet değişkeni gibi istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olduğu bir diğer faktör de spor branşındır. Okullarda ve spor kulüplerinde çocukların yeteneklerine ve eğilimlerine göre bir spor türüne yönlendirildikleri veya kendilerinin bir şekilde seçim yaptıkları bilinmektedir. Bu yaş grubunun yönelebileceği 30'dan fazla spor branşı bulunmaktadır. Bu çalışmada spor branşı değişkeninin öğrencilerin sportmenlik davranışında

etkili olarak tespit edilmesinin nedeninin spor branşları içerisindeki kural, cinsiyet yoğunluğu, popülerlik vs. gibi alt etmenler olduğu düşünülebilir. Toplum tarafından daha popüler görülen spor dallarında (futbol, basketbol vb.) öğrenciler daha fazla gözlem altında olduklarını düşündükleri için fair-play davranma eğilimlerinin içgüdüsel olarak arttığını tahminlemekteyiz. Bunun yanı sıra yalnızca erkek gruplarının sıklıkla yaptığı sporlar ile yalnızca kadın gruplarının sıklıkla yaptıkları spor branşlarında yine cinsiyet rollerine ilişkin davranışların ön plana çıkmasıyla birlikte sportmenlik davranışı değişiklik göstermektedir (Amerikan futbolundaki saldırganlık davranışı ile baledeki tutumlar aynı olmayacaktır). Koç ve Güllü 2017, yaptıkları çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının hangi değişkenlerden etkilendiğini tespit etmişler ve çalışmanın sonucunda öğrencilerin sportmenlik davranışlarının ilgilendikleri spor türüne göre farklılaştığını tespit etmişlerdir. Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerindeki sportmenlik etkilerinin incelenmiş olduğu bir başka çalışmada Doğan ve Yağmur (2019), okul takımına katılma durumunun ya da ilgilenilen spor dalının sportmenlik üzerinde etkisinin olmadığını bildirmiştir. Görüldüğü üzere bu konuda literatür çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen farklı çalışmalar yapılmıştır. Bunun temel nedeninin örneklemelerin sınırlı olduğu tahmininde bulunabiliriz. Konu üzerinde yapılacak daha fazla çalışma ile sonuçların doğruluğu artırılabilir ve daha kesin yargılara varılabilecektir. Üstelik yapılan çalışmalarda diğer değişkenlerin de etkisinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Sportmenlik üzerinde etkin olup olmadığı irdelenen bir diğer faktör spor yılı değişkenidir. Bu çalışmada spor yılının sportmenlik davranışı toplam puanında ve alt değişkenlerde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Yıldız (2009b), Spor Yapan Ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi isimli çalışmada; 2007/08 Eğitim Öğretim Yılında Kastamonu il merkezinde yer alan ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden; 300 tanesi spor yapan, 300 tanesi sedanter toplamda 600 öğrenci araştırmaya katılım sağlamış, çalışma sonucunda aktif spor yapan ve aktif spor yapmayanlar arasında saldırganlık ve atılganlık davranışları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bunu bizim çalışmamızdaki spor yapma yılı ile ilişkilendirmek mümkündür. Pepe ve diğerleri (2019), aktif spor yapmakta olan amatör sporcuların sportmen davranışlarını incelediği çalışmada aktif spor yapıyor olmanın sportmenlik davranışını geliştirdiğini tespit etmiştir. Literatüre bakıldığında bazı çalışmalarda spor yılı değişkeninin sportmenlik davranışına etkisi olduğu, bazı çalışmalarda ise etkisinin olmadığı yani konu hakkında farklı görüşlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Aslında bu çalışmanın başında, belirlenen H₂ hipotezinin kabul edilmesi beklenmekteydi ancak bulgular beklenen dışında bir sonuç vermiştir. Sporla iç içe geçirilen sürenin uzamasıyla birlikte sportmenlik davranışının etkileneceği düşünülmektedir. Sporu kurallarına göre uygulamayı

bilen bireylerin amatörce uygulayanlardan daha farklı bir bilince sahip olacakları açıktır. Fakat bu çalışmada tam tersi sonuçlarla karşılaşmıştır. Bunun nedeninin araştırmada veri elde edilen 824 ortaöğretim öğrenciden 604 tanesinin spor geçmişinin yeni olması spor yılı değişkenin sportmenlik üzerindeki etlisinin karşılaştırılmasının yapılabilmesi için yeterli veriyi sunmadığı ve diğer demografik değişkenlerinin ya da katıldıkları spor faaliyetlerinin profesyonelliğinin olabileceği tahmin edilmektedir.

Çalışmada son olarak değerlendirilen faktörler lisansa sahip olma ve ortaöğretim türü değişkenleridir ve her iki değişkenin de sportmenlik davranışı üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın başlangıcında lisansa sahip olma durumunun sportmenlik davranışı üzerinde olumlu etkisinin olacağı tahminlenmekteydi ancak yapılan ölçek uygulamasında tam tersi bir sonuç alınmıştır. Bunun nedeninin bu çalışmada henüz küçük yaş grupları ile çalışılması ve lisansa sahip olma durumunun da oldukça yeni oluşuyla ilgili olduğu tahmin edilmektedir. Ancak hemen hemen benzer yaş grubuyla gerçekleştirilen Karafil ve diğerleri (2017)'in çalışmalarında lisansa sahip olma durumunun sportmenlik davranışı üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Yine Yiğit (2021)'de çalışmasında ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrencilerin lisansa sahip olma durumlarının sportmenlik davranışını etkilediğini gözlemlemişlerdir. Elde edilen sonucun nedeninin bu çalışmada elde edilen verilere bakıldığında uygulanan ölçekte lisansa sahip olan sporcuların en çok 1 yıllık lisanslı sporcu olmaları sonucu çıkmış, lisansa sahip olma durumunun da oldukça yeni olduğunu bu sebeple lisansa sahip olma ve olmama farkının sportmenlik açısından net olarak sonuçlara yansımalarının gerçekleşmediği ve diğer demografik (müsabaka yapamama, tesis yetersizliği, eğitim alanındaki eksiklikler vb.) değişkenlerin de etkisiyle sportmenlik davranışında iki faktörün anlamlı bir etki yaratmadığı tahmin edilmektedir.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Ülkemizde son yıllarda yaygınlaşan sportmenlik kavramı, spor organizasyonlarında sıklıkla değer verilen bir olgu olmakla birlikte hayatın her alanında; tarafların haklarına saygı, hakkaniyet ve dürüstlüğü temsil eden ve uygulanması gereken temel etik değerler olarak tanımlanabilmektedir. Spor bir bütün olarak sevgi, barış, hoşgörü, eşitlik ve disiplin gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Pedagojik düzeyde, insanların fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimine katkı sağlaması beklenen spor, zaman içerisinde öğrenme ve etik dışı davranışların sergilendiği bir platform haline getirilmiştir. Bu sportif faaliyetler sonucunda sportmenlikle ilgili temel tutum ve davranışlar giderek önemini yitirmiş ve “her ne pahasına olursa olsun kazanma” fikri kendi kendine empoze edilmeye başlanmıştır. Profesyonel alanda da görülebilen bu durum maalesef okul sporlarında da kendini göstermeye başlamıştır. Sportmenlik kavramı, insan onuruna saygı göstermektir ve sporun her aşamasında adil ve dürüst oyun oynama etik çerçevesinde kendini kabul ettirmektedir (Tel ve diğerleri 2017). Okul sporlarına kadar ilerlemiş olan kazanma fikrinin değiştirilebilmesi için müfredatların sportmenliği aşılacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.

Spor eğitim modelinde temel amaç fiziksel faaliyetlerin sosyal beceriler ile birleştirilebilmesidir. Bu eğitim modeli, adil ve kapsayıcı bir spor ortamında spor kültürü becerileri ve stratejileri ile öğrenci katılımı arasında bağlantı kurmak için tasarlanmıştır. Hatta spor eğitiminde çoğunlukla öğrenci gruplarının ihtiyacı olan belirli sosyal davranışların geliştirilmesi de sağlanabilmektedir. Öğrenciler, adil oyunun ne anlama geldiğini ve nasıl uygulamaya geçirileceğini öğrenme fırsatına da sahip olmaktadır. Sportmenlik kavramı, salt kurallara bağlı kalmanın ötesine geçen hedefler olarak tanımlanmaktadır ve hedefler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

- Öğrencilerin etkinliklerde takım rollerini yerine getirirken takım arkadaşlarıyla iş birliği yapmak için her türlü çabayı göstermelerinin sağlanması,
- Öğrencilerin, sınıf ve grup görevlerine tam, sorumlu, hızlı ve aktif olarak katılmalarının sağlanması,
- Öğrencilerin gerçekleştirdikleri aktivitelerde kurallarına göre oynayan, hakemlere ve rakiplerine saygı duyan ve kazanma ve kaybetme deneyimlerinde olumlu bir tutum sergilemelerinin ve ortaya iyi bir spor deneyiminin çıkarılabilmesi,
- Öğrencilerin başkalarından etkilenmeleri, iyi ve sıkı oynamayı takdir etmelerinin yararlı olacağı fikrini benimseyebilmeleri,
- Öğrenci davranışlarının kontrol edilmesi, başkalarının katılma hakkını desteklemeleri, anlaşmazlıkları çözmeleri ve takım arkadaşlarına ile rakiplerine saygı duymayı öğrenebilmeleridir.

Buna ek olarak, sportmenlik hakkında araştırmacılar tarafından spor eğitime dahil etmek için çeşitli stratejiler önermişlerdir. Örneğin; derste beklenen spor hedeflerini afişlerle, yarışmadan önce okunan, tartışılan ve imzalanan yazılı spor sözleşmelerin kullanılarak gösterilmesi en yaygın öneriler arasındadır (Koç, 2017b).

Bu çalışmada toplam 824 ortaöğretim öğrencisi üzerinde seçilen demografik değişkenlerle okul kulüpleri bağlamında incelenmesi sağlanmıştır. Araştırmada ilk olarak teorik bir çerçeve oluşturulmuş ve sportmenlik ile beden eğitimi ve spor bilimleri hakkında yeterli bilginin okuyucuya sağlanabilmesi hedeflenmiştir. Ardından yapılan anket çalışmasında ise cinsiyet, spor branşı, spor yapılan yıl, ortaöğretim türü, yaş ve lisans değişkenlerinin sportmenlik davranışı üzerinde etkili olup olmadığını ve sportmenlik hakkında kurallar, kasti davranışlar, rakip davranışları, oyuna bakış ve sportmenlik şeklinde öğrencilerin görüşlerinin alınması sağlanmıştır. Öğrencilerin ayrı ayrı bu kategorilerin tümünde ölçekte en fazla katılıyorum seçeneğini işaretledikleri gözlenmiştir ve anket sorularına bakıldığında öğrencilerin sportmenlik anlayışını idrak edebildikleri sonucuna varılabileceği görülmüştür. Demografik değişkenlerden ise yalnızca cinsiyet ve spor branşının sportmenlik davranışı üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı gözlenmiştir. Bu çalışmanın önerileri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir;

- Beden eğitimi ve spor derslerinde cinsiyet faktörü sportmenlik davranışını etkilediği için öğrenciler gruplandırılırken kız erkek oranına dikkat edilmelidir çünkü bu durum davranış geliştirmeye yardımcı olacaktır,
- Hazırlanacak ders planlarında özellikle ergenlik grubunda olan öğrencilerin öfke ve saldırganlıklarını azaltarak onların iş birliği içerisinde olmalarını kolaylaştıracak olan etkinliklerin artırılmasına dikkat edilmelidir,
- Ülkemizde genel olarak beden eğitimi ve spor derslerine verilen önem azdır ve ders saatleri yetersizdir, bu nedenle haftalık spor derslerinin süresi artırılmalı öğrencilerin sosyalleşmek ve rahatlamak için daha fazla zaman ayırmalarının sağlanması gerekmektedir,
- Bu araştırmanın kapsamı genişletilerek (daha farklı demografik değişkenler göz önüne alınarak, ön test-son test uygulamasının yapılabileceği şekilde araştırmalar düzenlenerek vb.) yeni çalışmalar yapılmalıdır ve alanyazına katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1]. Acet, M. (2006). *Sporda saldırganlık ve şiddet*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- [2]. Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- [3]. Aksoy, E., Özcan, G., ve Çoknaz, H. (2018). Ortaöğretim Kurumlarında Okul Sporlarına Katılan Öğrencilerin Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri. *Journal Of International Social Research*, 11(60).
- [4]. Aksoyak, M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı yaşam tatmini ve saldırganlık düzeyi farklılıkları ve ilişkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- [5]. Altun, M., ve Güvendi, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2224-2240.
- [6]. Anonim, (2019). Erişim Tarihi: 20.01.2019 URL: https://notonlyfairplay.pixel-online.org/files/toolkit/toolkit_tr_tea03.pdf
- [7]. Apaydın, H. (2019). *Okul sporlarına katılımın ve seçili değişkenlerin okul bağlılığına etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- [8]. Ateşoğlu, M. (1974). *Sporda erdemlilik*. Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- [9]. Aracı, H. (2001). *Lise beden eğitimi ders programları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- [10]. Araman, A. (2002). Dünyada Doping Mücadele Eden Kuruluşlar ve Doping Tarihçesi. *VII. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 27-29.
- [11]. Arıpınar E, ve Donuk B. (2015). *Spor yönetimi ve organizasyonlarda etik yaklaşımlar fairplay*. Ankara: Ötüken Neşriyat AŞ.
- [12]. Aydemir, İ. E. (2014). *Spor genel müdürlüğünün yürüttüğü okul sporları faaliyetlerinin değerlendirilmesi: Bolu örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu,
- [13]. Aydın, P., Ersoy, A., ve Aktaş, N. (2015). Aktif Spor yapan ve yapmayan 12-14 yaş ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-9.
- [14]. Babur, K. (2020). *Video destekli sportmenlik eğitiminin, çocukların sportmenlik yönelimleri ve ahlâki karar alma tutumları üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- [15]. Balat, G.U., ve Akman, B. (2006). Lise öğrencilerinin psikolojik durumlarının sosyodemografik özelliklerine göre incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(1), 3-12.
- [16]. Balçıkanlı, G. S., ve Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
- [17]. Başaran, Z., Erdoğan, R. B., Körmükçü, Y., ve Adalı, H. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin fair-play anlayışlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 35-43.
- [18]. Bozdemir, O. (2017). *Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile fair-play davranışları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [19]. Bozkurt, Ş. (2014). *Okul sporlarına katılan öğrencilerin katılım motivasyonu, başarı algısı ve öz yeterliliklerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- [20]. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- [21]. Caz, Ç., ve İkizler, H. C. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Düzeyleri ve Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(1), 25-35.
- [22]. Campano, J. P. ve Munakata, T. (2004). Anger and Aggression Among Filipino Students. *Adolescence*, 39(156), 757-764.
- [23]. Cengiz, R., ve Taşmektepligil, MY. (2016). Spor Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme: Spor Merkezleri (Samsun Örneği), *Akademik Bakış Dergisi*, 56, 220-240.
- [24]. Certel, Z., Bahadır, Z. ve Çelik, B. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 11 (3), 221-230.
- [25]. Çakır, H. İ. (2014). *Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarının araştırılması Rize ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- [26]. Çavdar, S. (2018). *Lise öğrencilerinin öfke kontrolleri, saldırganlık eğilimleri ve tolerans düzeylerinin spora katılım açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- [27]. Çavdar, G. (2019). *Kadın futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve sporda ahlaktan uzaklaşma mekanizmalarının farklı değişkenlere göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- [28]. Çelik, Z. ve Pulur, A. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(Özel).

- [29]. Çetinöz, F., Yurtcu, E., ve Üstgörül, Y. E. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Sportmenlik Düzeylerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 1-13.
- [30]. Çoknaz, D., Noordegraaf, M. A., Güler, L., ve Çotuk, M. Y. (2010). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin olimpiik konulara yönelik farkındalıkları ve olimpiik kavramlara ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1264-1289.
- [31]. Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of research in personality*, 19(2), 109-134.
- [32]. Demirhan, M. (2002). *Kendini açma düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı değişkenler açısından saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- [33]. Dervent, F. (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [34]. Devecioğlu, S., Çoban, B., ve Karakaya, Y. E. (2011). Spor kulüplerinin yönetim modellerinin değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31).
- [35]. Devecioğlu, S., Çoban, B., Karakaya, Y. E., ve Karataş, Ö. (2012). Türkiye’de spor kulüplerinin şirketleşmeye yönelimlerinin değerlendirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 35-42.
- [36]. Doğan, O. (2004). *Spor psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [37]. Doğan, Y., ve Yağmur, M. (2019). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı etkisinin incelenmesi (Kahramanmaraş ili örneği). *Journal of History School (JOHS)*, 12(43), 1651-1665.
- [38]. Dowling, F. ve Kårhus, S. (2011). An analysis of the ideological work of the discourses of ‘fair play’ and moral education in perpetuating inequitable gender practices in PETE. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 16(2), 197-211.
- [39]. Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2005). Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 253-269.
- [40]. Efe, ZB., ve Yıldırım, İ. (2012). Okullararası Karşılaşmalara Katılan Farklı Branş, Yaş ve Cinsiyetteki İlköğretim Öğrencilerinin Fair Play Anlayışlarının İncelenmesi, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 1-12.
- [41]. Ekinci, H. B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile başarı algıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- [42]. Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan A.Ş.
- [43]. Erdemli, A. (1996). *İnsan, spor ve olimpiizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

- [44]. Eroğlu, Ş. (2018). *Elit güreşçiler ile farklı branşlardaki sporcuların başarı motivasyonunun incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş
- [45]. Esentürk, O. K. (2014). *Lise düzeyinde öğrenim gören ve okullararası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerin güdülenme ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [46]. Gökbüzoğlu, B. (2008). *Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [47]. Giles, J.W., ve Heyman, G.D. (2005). Young Children's About The Relationship Between Gender And Aggressive Behavior. *Child Development*, 76(1), 107-121.
- [48]. Gümüş, H., Saraçlı, S., Yağmur, R., Işık, O., ve Ersöz, Y. (2020). The investigation of sportsmanship behaviors of university students. *Revista de Psicología del Deporte (Journal of Sport Psychology)*, 29(1), 13-20.
- [49]. Günbay, Ş., ve Sarı, İ. (2020). Destekleme ve yetiştirme kursuna katılan öğrencilerin beden eğitimi ve spor tutumları, sportmenlik davranışları ve uygulama hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2), 910-930.
- [50]. Güven, Ö. (2006). Beden eğitimi ve spora katılımında aile faktörü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 10(10), 81-90.
- [51]. Green, F.T. (1997). *Sportsmanship education in secondary school athletics: Athletic directors' perspectives*, Published Doctoral thesis. Texas A ve M University. US.
- [52]. Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M. H., Hacıcaferoğlu, B., ve Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, Special Issue (4), 2148-1148.
- [53]. Harrison, P. A., ve Narayan, G. (2003). Differences in behavior, psychological factors, and environmental factors associated with participation in school sports and other activities in adolescence. *Journal of school health*, 73(3), 113-120.
- [54]. İlhan, E. L., Gencer, E., ve Ulucan, H. (2011). Okul sporlarına katılan ve katılmayan ilköğretim öğrencilerinin ruhsal uyum düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 12(4), 265-276.
- [55]. İmamoğlu, A. F., Karaoğlu, E., ve Erturan, E. E. (2007). Türkiye'de Spor Kulüplerinin Yapısal Nitelikleri ve Temel Problemleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(3), 35-61.

- [56]. Karadağ, S. (2012). *İlköğretim 8. sınıf ve lise 11. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere bağlı olarak karşılaştırılması (Kırıkkale örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- [57]. Karafil, A. Y., Atay, E., Ulaş, M., ve Melek, C. (2017). Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-11.
- [58]. Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [59]. Kazak, Z. (2004). Sporda güdülenme ölçeği SGÖ'nün Türk sporcuları için güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 15(4), 191-206.
- [60]. Kaya, F. (2009). *Lise öğrencilerinde saldırgan davranışların ortaya çıkışına katkıda bulunan faktörlerin araştırılması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [61]. Kayışlıoğlu NB, Altinkök M, Temel C, ve Yüksel Y (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi: Karabük İli Örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 1044-1056.
- [62]. Keating, J. W. (2007). *Sportsmanship as a moral category*. Ethics in sport, (Ed. 2), 141-151.
- [63]. Koç Y (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.
- [64]. Koç, Y. (2017a). *A study on the relationship between high school students' physical education course sportsmanship behaviours and the impatience levels*. In M. Gammone, M. A. Icbay, ve H. Arslan (eds.), *Recent Developments in Education* (S.191-200). Bialystok: E-BWN. Available rom. Erişim linki, <http://iassr2.org/rs/005.pdf>
- [65]. Koç, Y. (2017b). Beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışı kazandırmaya yönelik uygulama önerisi: küçüklerin oyununda centilmenliğin yapılandırılması (KOCY). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 212-227.
- [66]. Koç, Y. Güllü, M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 19-30.
- [67]. Koç, Y., ve Seçer, E. (2018). Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 247-259.
- [68]. Kleiber, D.A. ve Roberts, G.C., (1981). The Effects Of Sport Experience İn The Development Of Social Character: A Preliminary Investigation. *Journal Of Sport And Exercise Psychology*. 3, 114-22.

- [69]. Keskin, C. (2015a). *Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarının araştırılması (Zonguldak -Kozlu örneği)*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- [70]. Keskin, Ö. (2015b). *Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Sakarya İli Örneği)*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sakarya.
- [71]. Keskin, C. (2015c). *Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarını araştırılması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- [72]. Kılıç, M. A. (2020). *15-18 yaş arası okul sporlarına katılan öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı ile sosyal ve duygusal yalnızlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- [73]. Kılış, S. (2019). *Okul takımlarında faaliyet gösteren sporcu öğrencilerin saldırganlığa ve şiddete eğilimlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- [74]. Laker, A. (2001). *Developing Personal, Social And Moral Education Through Physical Education – A Practical Guide For Teachers*. Routledge, London and New York.
- [75]. Lee, Whitehead ve Ntoumanis' in (2007) Sportspersonship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportspersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
- [76]. MEB (2021). *Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2020/21*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Erişim Linki, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=424 20.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- [77]. Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim Linki, <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaedu/issue/19827/212430>
- [78]. Mil, Hİ. ve Şanlı, S. (2015). Sporda Şiddet ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 231-247.
- [79]. MEB (2019). *Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2018/'19*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Erişim Linki, http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361 02.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- [80]. Mutlu, T. O., Şentürk, H. E., Çetinkaya, A., ve Albayrak, A. Y. (2020). Okul sporları müsabakalarına katılan lise öğrencilerinin empatik eğilimlerinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(4), 204-212.

- [81]. Nas, H. (2019). *Lise öğrencilerinde sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- [82]. Okyaz, B. (2017). *18- 24 yaş arası teakwando ve yüzme sporu ile uğraşan gençlerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- [83]. Orhun, A. (1992). Fair play okul sporunda bir eğitim ilkesidir. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresinde sunuldu*, Ankara.
- [84]. Öcal, K., ve Koçak, M. S. (2010). Okul sporlarının orta öğretim öğrencilerinin akademik başarı ve davranış gelişimine etkisi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 7(1), 86-94.
- [85]. Önel, S. (2021) *Ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- [86]. Özaslan, B. R. (2019). *Takım ve ferdi sporcuların güdülenme düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- [87]. Özdemir, M. (2019). *Lise ve ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ile sorumluluk duygusu ve davranışları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- [88]. Öztürk K. F., ve Kuter, M. (2012). Beden Eğitimi ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi, *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 3(6), 75-94.
- [89]. Pehlivan, Z., ve Konukman, F. (2004). Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- [90]. Pepe, K., Kara, A., Özkurt, R., ve Dalaman, O. (2019). Aktif spor yapan amatör sporcuların spor ortamında fair play (sportmen) davranışlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 497-506.
- [91]. Savaş, M. (2019). *Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin imgeleme becerileri kullanımı ile sportif güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- [92]. Sibley, B. A., ve Etnier, J. L. (2003). The relationship between physical activity and cognition in children: a meta-analysis. *Pediatric exercise science*, 15(3), 243-256.
- [93]. Siedentop, D., Hastie, P. A., ve Van D.M., (2004). *Complete Guide To Sport Education*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- [94]. Şenel, E. ve Yıldız, M. (2016). The investigation of bodily/kinesthetic intelligence and sportpersonship orientation of students in school of physical education and sport. *SSTB Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 19, 54-61.

- [95]. Savaş, M. (2019). *Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin imgeleme becerileri kullanımı ile sportif güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- [96]. Solak, N. (2011) *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [97]. Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- [98]. Taşdemir, S. (2013). *Motivasyon kavramına genel bir bakış, motivasyon araçları ve bilgi teknolojileri ve iletişim kurumu ölçeğinde bir model önerisi*. (Yayımlanmamış İdari Uzmanlık Tezi). Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara.
- [99]. Taylor, J.L., Novaco, R.W., Gillmer, B. ve Thorne, I. (2002). Cognitive-behavioural treatment of anger intensity among offenders with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 15, 151-165.
- [100]. Tekeli, H. (2017). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışlar sergileme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- [101]. Tel, M., Yaman, Ç., ve Altan, M. (2017). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 16-26.
- [102]. Turan, S. (2020a). *Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimine yatkınlıkları ve beden eğitimi dersindeki sportmenlik davranışlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- [103]. Turan, S. (2020b). Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sporda ahlaktan uzaklaşma durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 8-19.
- [104]. Turhan, B., Er, G., Çam, İ., ve Er, N. (2005). Okullarda Yarışmalı Sporlara Analitik Yaklaşım. *Spor Eğitiminin ve Performansının Felsefi Temelleri Sempozyumu*, Manisa.
- [105]. Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S.A., ve Soslu, R. (2010). Takım Sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- [106]. Tüfekçi, Ş. (2020). *Spora katılım sürecinde okul sporlarının önemini keşfetmek*. (Yayımlanmamış doktora tezi), İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- [107]. Türk Dil Kurumu. (1983). *Türkçe Sözlük*. (7. Basım). Ankara: TDK.

- [108]. Türkmen, M., ve Varol, S. (2015). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı oluşturma etkisinin belirlenmesi:(Bartın İl Örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 42-64.
- [109]. Van Boekel, M., Bulut, O., Stanke, L., Zamora, J. R. P., Jang, Y., Kang, Y., ve Nickodem, K. (2016). Effects of participation in school sports on academic and social functioning. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 46, 31-40.
- [110]. Yalçın, YG., Tek T., ve Çetin MÇ. (2020). Amatör olarak spor yapan üniversite öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerinin incelenmesi, *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 29-34.
- [111]. Yetim, A. A. (2011). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- [112]. Yıldırım, İ. (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD)*, 10(1), 3-16.
- [113]. Yıldırım, İ., ve Balçıkınlı, G. S. (2006). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının sportmenlik ve profesyonellik arasında ikilem barındıran somut örnek olaylara yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 3-14.
- [114]. Yıldırım, P. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin yaptıkları spor branşlarına göre spora güdülenme düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- [115]. Yıldız, S. (2009). *Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- [116]. Yiğit, C. (2021). *Spor lisesi öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerinin incelenmesi, (Doğu Anadolu bölgesi örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

EKLER**Ek - 1: Ölçek**

Değerli Katılımcı;

Bu ölçek, bireylerin sportmenlik anlayışını incelemeyi amaçlayan bilimsel bir çalışma için veri toplama aracı olarak hazırlanmıştır. Her birey, diğer bireylerden farklı olduğundan bu ölçekte doğru veya yanlış cevap yoktur. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Göstereceğiniz ilgi ve özene şimdiden teşekkür ederim. Uygulama süresi yaklaşık 4 dakikadır.

Kerem YILDIZ

1.Cinsiyet Erkek() Kadın()

2.Yaşınız

3.Okuduğunuz Okul Türü

4.Sınıfınız, Hazırlık () 1() 2() 3() 4()

5.Kaç yıldır spor yapıyorsunuz? 1() 2() 3() 4() 5+()

8.Daha önce lisanlı olarak spor yaptınız mı? Evet () Hayır ()

9. Spor Branşınız nedir?

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	KURALLAR	1	2	3	4	5
1.	Spor kurallarına daima uyarım.	1	2	3	4	5
2.	Spor kurallarını hiçbir zaman çiğnemem.	1	2	3	4	5
3.	Sporadaki tüm kurallara uyarım.	1	2	3	4	5
4.	Kazanmak için asla aldatmam.	1	2	3	4	5
5.	Kazanmak için kuralları hiçe saymam.	1	2	3	4	5
6.	Ceza almayacak olsam bile sınırları ihlal etmenin yanlış olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	KASTİ DAVRANIŞLAR	1	2	3	4	5
7.	Karşı tarafı tahrik ederek performanslarını engellemek yanlıştır.	1	2	3	4	5
8.	Bir rakibi korkutmak yanlıştır.	1	2	3	4	5
9.	Rakibim beni tahrik etse dahi kural dışı davranmam.					
10.	Rakibe karşı bir avantaj kazanmak için kasten yaralanmam.	1	2	3	4	5
11.	Rakip takımın taraftarıyla olumsuz tartışmalara girmem.	1	2	3	4	5
	RAKİP	1	2	3	4	5

12.	Rakibimin yaralandığı pozisyonda maçı durdururum.	1	2	3	4	5
13.	Rakibimi yaralayabilecek taktiklerden kaçınırım.	1	2	3	4	5
14.	Karşı tarafa kasıtlı olarak faul yapmam.	1	2	3	4	5
	OYUNA BAKIŞ	1	2	3	4	5
15.	Ne pahasına olursa olsun kazanmaya inanmıyorum.	1	2	3	4	5
16.	Kazanmak, her zaman sporun en önemli parçası değildir.	1	2	3	4	5
17.	Adil oynamak, kazanmaktan daha önemlidir.	1	2	3	4	5
18.	Neyi doğru yaptığını bilmek, kazanmaktan daha önemlidir.	1	2	3	4	5
	SPORTMEN DAVRANIŞ	1	2	3	4	5
19.	Her zaman rakibin galibiyetini tebrik ederim.	1	2	3	4	5
20.	Benden farklı yolda giden rakibimi tebrik etmek isterim.	1	2	3	4	5
21.	Zaman zaman rakibin iyi oyununu kabul ederim.	1	2	3	4	5
22.	Değerli bir rakibe gerçekten çok saygı duyuyorum.	1	2	3	4	5
23.	Yaralı rakibe yardım etmek için kendi yolumdan dışarı çıkarım.	1	2	3	4	5
24.	Kaybetmesini de bilen birisiyim.	1	2	3	4	5
25.	Doğru olanı yapmak kazanmaktan daha önemlidir	1	2	3	4	5
26.	Sadece kazanmak yerine işime saygı duyulmasını tercih ederim.	1	2	3	4	5
27.	Onurumla kaybetmeyi, sahtekârlıkla kazanmaya tercih ederim.	1	2	3	4	5

Referans:

Gumus H., Saracli, S., Yagmur, R., Isik, O., ve Ersoz, Y. (2020). The investigation of sportsmanship behaviors of university students. *Revista de Psicología del Deporte (Journal of Sport Psychology)*, 29(1), 13-20.

Ek - 2: Etik Kurul Onay Belgesi

ÖZGEÇMİŞ

